

21.
MERCURIUS NOBILIS,

hoc est,

QUÆSTIO

POLITICA,

An Adolescenti Principi,

aut præclaræ familiæ pe-
regrinari liceat;

IN ILLUST. GYMNASIO

SCHÖNACHIO

novemorationibus adversariis, à totidem

Juvenibus tractata:

auspicio & ductu

CASPARIS DORNAVI.

GORLICII

IOHANNES RHAMBA EXCVDIT.

GENEROSO DOMINO
JOANNI A SCHÖNAICH,
IN MELLENDORF, &
SCHLAUPITZ, &c.

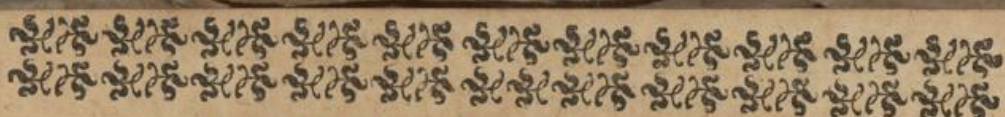
JUXTA ET
MAGNIFICO VIRO,
Dn. TOBIÆ SCULTETO
A BREGOSCHITZ & SCHWA-
NENSEH, IN HIRSCH-
FELDA, &c.

Sac.^æ Cæs.^æ Majes.^{tis} Consil.^{rio} &
Commis.^{rio}. Comiti sacri palatI, fisciq;
regii per Siles. ac Lusat. inferior.
Patrono & J.C.^{to} &c.

Dominis ac fautoribus meis
plurimum colendis
S. D.

CASPAR DORNAVIUS.

ἀρετῇ καὶ χάριτι.

ANTELOGIUM.

Ur vobis hunc libellum tantâ offeram confidentiâ, GENEROSI ET MAGNIFICI VIRI: non opinor, quisquam erit severitatis adeò Catonianæ; qui multa rationum momenta ad unguem à me exigat. Si enim pulchrum est, in Censores incidere, quorum & commendata sit in iudicando æquitas, & nobilitata prudentia: non necesse habeo, ungues mihi, ut dicitur, præmordere anxie; ut cum animo cogitem statuaque meo: ecquos nomini Vestro præferre atq; auctoritati debeam. Vos nimirum, si quis mortalium, ii estis; qui totam hanc rem, quæ de peregrinatione in controversiam venit, ingenii acumine penetrare potestis facile; accuratè verò ad iudicii libellam adpendere: quoniam

Multorum mores hominum vidistis, & urbes.

Quid dico vidistis? etiam cum Jasone reportastis in patriam aureum vellus; hoc est, sapientiam,

—— καλλιῶν κτήματα τοῖς ἑροτοῖς:

eamq; cum virtute utinam societate, ut indissolubili; sic admirabili juxtâ planeq; invidendâ. Quo factum est; ut nihil non gloriosum & utile pollicearis de Te patriæ Tuæ, Principibus viris, Illustri familiæ, GENEROSE SCHÖNAICHI: tantoq; hujus spei extulisti signum illustrius; quantò certius est: Te ut apes, non cantharidum

more peregrinatum esse. Illæ enim, dùm
——— *floriferis in saltibus omnia libant;*
dulcissimam sanè exsugunt saluberrimamque mellugi-
nem: hæ venenum eliciunt, quo salutem hominum insi-
diari consueverunt.

Tu verò **MAGNIFICESCULTETE**, quasi alter Phœ-
nix cum Achille decennium exteris tribuisses; jam diu
ex promissis de ornamentis Tuis, sapientiæque rarioribus:
quæ & grata sint Cæsari, & plurimis mortalium salutem;
Tibi verò in memoriæ templo monumentum concili-
ent æviternum. Tanti est, ita suscipere profectio-
nes ad externas gentes: ne postea reversis objici possit; quod
Socrates cuidam querenti, peregrinationes sibi nihil pro-
fuisse, *Non immeritò; inquit, tibi istud evenit: tecum enim peregrinabar.* Quo sanè ar-
guto responso illud mihi docere videtur ab oraculo sa-
pientissimum mortaliū judicatus: quòd viaticum omnes
operamque perdunt, &

Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt:
nisi præsentibus cogitationibus, non vagantibus, judi-
ciosissimam attentione, non tumultuario obtutu, rimen-
tur, teneant, in pectus demittant *πάντα τὰ ἀξιωμακό-
νευτα*, patriæ olim, quod Vos, Viri cordatissimi, fecistis,
servitura. Accedit etiam illud ad hunc nuncupatio-
nis nostræ conatum: quòd non modò gratiæ vestræ in-
diciū fecistis erga has tales exercitationes; quum Con-
sultores istos umbratiles benignè audivistis: sed insuper
haud

haud abs re fore putâstis: hæc ipsa tyrocinia nostræ Ju-
ventutis in adspectum lucemq; hominum proferri. Quâ
in re (dicam sine verborum involucris) penè opinionem
meam à judicio vestro segregâssem: quoniam animus
deficiebat; quo recurrebat identidem: nimis multa sibi,
licentiosa ac proterva nimis indulgere Momum, ejusque
fatellites, qui sine plebiscito in Repub. literariâ jus suffra-
gandi sibi sumunt, & censoriam virgulâ usurpant. Quid
enim illis talo, ut dicitur, rectè stare solet? qui ipsis etiam
amœnissimis Gratiis, quibus in hoc opusculo non usque
adeò litatum fuit, nesciunt parcere; Venerisq; sandalium
culpant, cùm Venerem ipsam nequeant. Obsequor ta-
men, & me attempero magnificis Vestris judicijs: quibus
opinor etiam mediocria opuscula, aut infra mediocrita-
tem elaborata, videntur tamen eò prodesse: ut vel usui
quorundam pateant; vel ingenia excitent, quæ in hanc
rem cogitationes altiùs defigant. Ac sanè tantò æquiori
animo patior, has dissertationes evulgari: quòd primitiæ
quàm sint efflorescentis nostri Gymnasii; spe mihi præsu-
mam: ex cordatis fore neminem: si quidquam hîc occur-
rat inconcinnius, qui Saturninum aliquod virus in nos
efflare ideò velit. Nam illud quidem in promptu est: diffi-
ciles esse rerû præclararû molitiones; difficillima earun-
dem initia: ut qui tùm requirat aliquid numeris suis ab-
solutum, imprudens sit; dixerim etiam injuriosius in hanc
ætatem, quæ adhuc Theseo opus habet. Verû enim verò
si nostri Declamatores ita me usi sunt Theseo: ut licèt im-
presserim nonnullibi unguem aut obeliscum Criticum:

συναγαφίαν quoq; proposuerim dispositiunculæ: elo-
quutionis tamen universam structuram permiserim eo-
rū ingeniis, virib. industriæ: ut ipsi fabri operis sui & dici
& esse possent. Sed quid ego ad hanc rem orationē com-
paro? quasi nō exploratū sit, quòd quemadmodū cantu
avis se prodit, ungue leo, tinnitu nūmus: venatorq; vete-
ranus ab apro discernere cervū; vel ex impresso vestigio
potest: sic cujuslibet — *χαρὰ κτῆρ ἐν λόγῳ γνωρίζεται.*
Vos certè, Illustre par Virorum, id facilè animadvertitis;
pro egregia doctrina Vestra & judicij perspicaciâ: qua
cum, vehementer rogo, ut hanc benevolentiam conjun-
gere; & hoc opusculum nostrum in tutelares vestras ma-
nus recipere dignemini.

Facies Tu quidem, GENEROSE SCHÖNAICHI; qui
in difficili morbo meo, tum frequenti visitatione & ama-
bili solatio, tum liberali munificentiâ satis docuisti: quàm
me in oculis Tuis sinuq; geras. An me frustretur de te cō-
cepta spes amplissima, NOBIL.^m SCULTETE? Non finet
id mascula cōstantia: quæ virtus nos mares præ sequire
sexu, nisi expectorare nobis ipsi velim⁹ animū, decet ma-
ximè: q̄ in Te illustrib. adeò documentis eminet: ut vel
testis ego, ex infinito hominū genere, planum facere pos-
sim: quàm sis apertus candidusq; amādo eos, quos semel
benigno Tuo favonio adspiraveris. In hac fiducia finio:
& me porrò amor Vestro, non quod sciam ita opus fore,
sed ne migrem civilitatis leges, commendo.

Sic Vos benignissimus Sospitator DEUS coelesti suâ
aurâ, ad omne salutis dignitatisque fastigium provehat.
B. V. Bethaniæ,

In literatum Cl. DORNAVI
Mercurium.

Dum teneris animis præcepta salubria vitæ,
DORNAVI, instillas eruta mente tuâ:

Næ bene de studiis, & de florente mereris

Puber: tibi famam perpetuamq; paras.

Testes sunt operaq; tuæ, doctiq; labores:

BETHANIAM magnam queis celebremq; facis.

BETHANIE SCHÖNAICHIACO nunc munere surget:

Nomineq; ipsa suo tollet ad astra caput:

Victurum acquirat genium, pulchrumq; virebit,

Ob studia, innumeris anteferenda locis.

Quàm benè; DORNAVI, informas pulchreq; juventam;

Ire, manere, jubes: ire, manere, vetas.

Eligat utrumvis studiis addicta juvenus:

Sive aliò ire velit: sive manere velit.

Sat rationis habet: ducit sua quemq; voluptas:

Fas erit ire tibi: fasq; manere tibi.

Perge ita, DORNAVI: tibi præmia justa laborum

Deneget ut mundus: non tamen ipse DEUS.

BETHANIES poterit sic inclarescere nomen:

Et SCHÖNAICHIADAS fama loquetur anus.

Observantiæ & honoris
ergò scribebat

Gregorius Richterius Gorlic.
Minister Ecclesiæ patriæ
primarius.

A L I U D.

MOrte resignavit quia lumina mitior Hermes:
 Cùm tibi jam legerent fila suprema Deæ:
 Inde Deo reddis revocatæ vota Salutis:
 Prodit Mercurius Nobiliore togâ.
 Nobiliore satugenitos ut duxq; comesq;
 Ducat ad externos dexteriore viâ:
 Atq; animis non implicitis errore sinistro
 Monstret iter veri, sed sine labe, Boni.
 Maeste animi reducis, membrorum & viribus auctis
 DORNABI, tales promere perge Rosas:
 Sic neq; fata tuam poterunt convellere vitam:
 Ut struat insidias Atropos usq; tibi.

M. Elias Cùchler P. C.

A L I U D.

Ὅσον πῆμα ἔχοι ἀποδημίη, ὅσον ὄνειαρ:
 ἀμφοτέρων σαφέως δεικνυσιν ἡδε εἶβλ. Ⓞ.
 δεῦρο νέϛ, καὶ τήνδε λαβὼν ἀνάγνωθι ἀόκνας,
 εὐτ' ἀποδημῆσαι νενεχέως τε μάθε.
 πειθαρχῶν δ' ἐσθλὸν φήσεις ποτε, ἔμμεναι ἔργων
 μύθων τ' ὠφελίμων μήσορα ΔΟΡΝΑΒΙΟΝ.

M. Johannes Ludovicus.

CASPAR

CASPAR DORNAVIUS
Philosoph. & Medicus

IN ILLUSTRIS GYMNASIO SCHÖNAICHIO
Morum Profess. Lecturis

S. P. D.

B *Si repugnantibus inter se naturis, ortu, loco, auctoritate dissidebant plurimum, Alcibiades, Ductor exercitus Attici, & Maximilianus Caesar, primus hujus nominis: unâ tamen in re atq; actione eò usq; fuisse animatos accepimus ambos: ut conspirantibus votis idem sensisse, idem expetisse videri queant. Nam Alcibiades ludum aliquando literarium ingressus, cum posceret Homeri Iliada, Magisterq; negâset, sibi aliquod esse cum Poëtâ commercium: excussissimâ manu colaphum misero impegit; abiit. Violentum facinus, non nego, hominis, ceterâ judiciosi; sed moribus minimè approbis. Forte-an verò tum justâ indignatione commovebatur: in tantâ vitæ perplexitate atq; incertitudine, non optima quæq; â Juventutis Magistro, & maturrimè proponi adolescentibus ea; quibus, ut ajebat Aristippus, viri olim facti, in universâ vitâ uterentur: qualia certum est ab Homero tradi; quandoq; præceptis, exëplis maximè illustrari. Porrò Maximilianum, cum Romanorum Rex dudum insignitus esset, recordatum puerilis suæ informationis, dixisse*
B ferunt:

ferunt: Si Petrus Engelbertus, Præceptor quondam meus, adhuc in vivis esset: quanquã multa debeamus mentium nostrarum formatoribus: efficerem profectò; ut institutionis illum suæ poeniteret. *Severa hæc vox nimis, & bile perfusa atq; acerbo aceto videri poterit!* Sive enim Petri cum animis nostris doctrinam cogitemus, & pietatem: neutra vel proletaria fuit adeò, vel improba nota: cum dignitatem Præsulis Novæ Civitatis in Austria promeruerit: sive respiciamus indolem Cæsaris augustissimi: erat ille tam exposita facilitatis ac benignitatis: ut verecundates sæpè, sæpè extorres, tantillum de se meritos, beneficiis ultrò provocaret. Quæ itaq; mens illi, quis rancor animi adversus alterum parentem? Videlicet Petrum illum, quem dico, destituerat peritia docendi, cumq; delectu rerum conjungenda, prudentia: quæ ut in cæteris rebus omnibus anima est bene agendi: ita in hominum institutione utramq; quod dicitur, paginam facit. Nam & plagosus erat nimium Engelbertus: & adolescentis Regij acre, cupidum capaxq; ingenium sublimioris scientiæ onerabat sophismatis: inculcabat ei captiosas & aculeatas questiunculas: quasi scholæ discere principem, non vitæ potius oporteret: cui tot hominum capita, fortunæq; crederentur. Verumenimverò hunc communem errorem errant homines pleriq;: ut ignorent utilia; quia didicerunt inutilia: prætermittantq; ægya; quia τὰ ἀγεεργα illis fuerunt in deliciis. Ad ejusmodi scopulos ne naviculam suam illidat Juventus nostra literaria: Professorum hujus Gymnasii in eo communis fixa est locataq; industria: ut non qualibet cui vis ingerantur publicitùs: sed ea demum, quæ sè pede

pede sicco praterirentur, vita hæc foret mortua, aut vivi hominis sepultura. Perinde & boni patrisfamilias est; cui candidatus sapientiæ comparari meritissimò debet: non emere omnia, quæ prospiciat fore usui: sed quibus planè carere nequeat. Nihil autem divinius, post actuosum pietatis honestatisq; exercitium, dici aut fingi potest: quàm mentis & lingue cultum ita counire: ut, cum locupletaris illam scientiã rerum utilium; hanc necesse quodam perfuderis sua vi loquentiæ; possis, in quamcung; vitæ partem te dederis;

Et sapere, & doctis rationem reddere dictis.

Cujus rei amœnitas juxtà & consilium nostrum ut aequè ijs, qui sub alio cœlo degunt, atq; civibus nostris literarijs, quasi quãdam ἀποψία innotesceret: producendi erant nonnulli ex Auditoribus publicis: non quò illi proderent specimen ali- quod exquisitæ vel prudentiæ, vel eloquentiæ: quippe se paucissimis utraq; indulgere solet; ne dum atati adolescentiori. Quid ergo? illi qui sub nostris vexillis merent, aptandi videbantur rebus gerendis per ista πεπονημένα & palastram Bonæ mentis: non secus atq; miles lusorijs certaminib. pugna sese preparat. Instituent autem amicam inter se velitationem adolescentes isti ac juvenes, de quorum studiis, atq; integritate vitæ benè ominabimur.

Nomine	Præfidis	Sebaldus à Sack & Pirschez, Eques Siles. Consultationem proponet, moderabitur, concludet secundum suffragia affirmando suadentium.	} peregrinationem.
	Eubuli	Christophorus à VVedel Eques Marchiac. <u>suadebit</u>	
	Philoxeni	Nicolaus Laureus Siemienicensis Polonus <u>dissuadebit</u>	
	Symmachi	Michael VVieder Elbingens. Borustus <u>dissuadebit</u>	
	Lysimachi	Melchior Calartus Bethaniens. Siles. <u>suadebit</u>	
	Philalethæ	Hieronymus à Gersdorff Eques Lusat. <u>dissuadebit</u>	
	Eunomi	Ezechiel Cornerus Præroviens. Moravus <u>suadebit</u>	
	Dicastræ	VVencesl. Gallus à Rausstein Trebonens. Boh. <u>dissuadebit</u>	
	Thrasymbuli	Vladislaus Goraisky de Gorai Eques Polonus <u>suadebit</u>	

B ij

Contra.

Controversia erit, ut modò indicium factum, incruenta, tu-
ta, liberalis, jucunda; nec minùs fructuosa: utrùm suscipi-
enda sit, an negligenda peregrinatio Adolescenti, siue Prin-
cipi, siue alioqui in spem Reip. nato aut formando. Occurre-
bat enim commodè: idem argumentũ in sanctiori quondam
consilio Guilielmi Ducis Clivie priùs, quàm Carolus filius in
Italiam, Galliam, Germaniam emitteretur, variatis sen-
tentiis fuisse pertractatum: ut in sapientissimo suo Hercule,
Prodicio notavit Stephanus VVinandus Pighius, ipse sapi-
entissimus. Isti consultores umbratiles perendie, quæ dies
erit IIX. Novembr. statim ab audità octavâ matutinâ, cum
Bono Deo, different, in supremo auditorio, adversarijs in u-
tramq; partem oratiunculis, alio atq; alio argumentorum
apparatu; instructi priùs nudarum dispositionum adminicu-
lis ad hunc actum: quem me amplissimus hujus Gymnasi se-
natus designare voluit. Vos, qui de liberalissimis exercitijs
honestâ judicia facere soletis, pulchrumq; putatis, gratiasâ
audientiâ excitare vernantia Juventutis ingenia: demite
quæso de gravioribus vestris negociis unicum, quod huic
Xapισηλω impendatis bitorium. Nos alijs officiorum gene-
ribus pariare vicissim connitemur. Quisquis verò nomen
Tuum professus es jurisdictioni nostræ scholasticæ, ades ultro;
& cum lubentiâ quâdam imitandi commilitones Tuos

His animum succinge bonis: sic flumine largo
Plenus Pierio diffundes pectore verba.

Neg; verò deinceps campus ejusmodi deerit, in quo versetur
juventutis industria: adventuro intrâ paucas dieculas, ut
speramus, ipso Eloquëtia Professore, Viro & ab ingenij præsidijs

dijs & ornamentis doctrinae commendatissimo. Sic nos Deus undiquaque provehat favore suo gratia: ut, quod agimus, feliciter agamus, veteri verbo, voto autem communi, ad Ecclesiae salutem Reique publicae commodum & ornamentum. Bethania ad Oderam, inter langviores ex febre difficili atque maligna: quam me bis uno anno adfectum voluit Deus: quem nihilominus, si ve blanditur, Patrem complector: si ve castigat, Patrem veneror. P. P. VI. Novemb. An. clc lccxvi.

PRÆSIDIS ORATIO PRÆLIMINARIS.

*Q*uoties Platonem audio gratias naturæ agere consuevisse: quod homo potius, quam brutum; mas quam fœmina; Græcus, quam barbarus; Atheniensis, quam Thebanus; adeoque temporibus Socratis esset natus: toties nostram maximopere suspicere ac deprædicare solco felicitatem. Quod nisi facerem; impius essem & ingratus in salutis nostræ authorem. Quamvis enim beneficia, de quibus Philosophorum ille Deus sibi gratulatur, sint longè maxima: plurimis tamen numeris majora & præstantiora sunt ea; quæ Christianis nobis, à DEO immortalis datore omnis boni, confertim sunt tributa. Nam ut latere patiar stupendum & admirandum redemptionis nostræ opus: ut nihil dicam de clarissimâ illâ veritatis luce, in animis nostris accensâ, religionis puritate, aliisque immensis beneficiis, quibus caruere Ethnici: quanti illud faciendum nobis esse arbitramini: quod supremus rerum arbiter, in Republicâ nostrâ, non lupum nobis præfecit; sed pastorem: non tyrannum; sed principem pium, probum ac sapien-

tem; eidemq; hæredem dedit, non degenerem, non fraudibus se-
culi corruptum; sed optimæ indolis ac spei; sed virtutum omnium
studiosum, & quoddam quasi humani generis delictum? Tanta,
mihi credite, illius beneficii est amplitudo, tanta dignitas; quan-
tam ne mens quidem cujusquam cogitando assequi, ne dum lin-
gâ dicendo exprimere possit. Quis ergo nostrum non frequen-
ter DEO, quantas animo & mente concipere potest, gratias agat?
quis non eundem, ut nos tanto munere quàm diutissimè frui sinat,
assiduis votis ac precibus veneretur? Id autem tum demum voti
compotes facti, impetrabimus: quum ipsi etiam laborabimus, &
quantum viribus eniti, consilio providere, judicio adsequi possu-
mus; id omne ad tanti boni, sospitatore benignissimo DEO, con-
servationem atq; augmentum conferemus. Atq; hæc potissi-
mum res, ut hunc in locum vos rogarem, me impulit; dicam re-
ctiùs, cœgit. Non equidem de bello suscipiendo; non de lega-
tionibus expediendis; non de adornanda venatione nunc con-
sultandum; sed de illius salute & incolumitate commutandæ sunt
sententiæ; cujus salus nostra est salus, & à cujus educatione atque
informatione, patriæ nostræ universæ pender felicitas: de Princi-
pis filio me loqui, non dubito quin intelligatis. Neque enim e-
stis nescii, eam jam illum, DEI gratia, ætatis partem attrigisse; in
qua pleriq; generosâ & heroicâ oriundi familiâ, patriâ & parenti-
bus tantisper relictis, aliò se conferunt: quò rectiùs faciliusq; pu-
eriles ineptias dediscere, & probatos aliorum mores, in ætatis illâ
teneritate, imbibere queant. Licet autem gratiosissimus adole-
scens ejus rei sit percupidus; & jam diu petasum gestiat sumere: di-
versæ tamen multorum opiniones subdubitare faciunt Illustris-
simum Parentem: utrùm debeat annuere votis filii, an minùs.
Ne igitur temere quid statuatur, quod vel sibi olim poenitentiam, te-
meritatis pedissequam; vel filio periculum, comitem impruden-
tiæ, accersere queat; diligenti hæc de re consultatione opus esse ra-
tus, provinciam mihi, vestra singulorum exquirendi suffragia; &
utrùm è re magis judicaveritis, domi manere, an peregrinari il-
lum; ex plurium votis concludendi demandavit. Agite igitur,
si principis vestri salus vobis curæ est cordiq; si Reipubl. si patriæ,
si vobis ipsis consultum vultis; consulite in medium; req; ad Ly-
dium,

dium, (quod ajunt) lapidem examinata, quod sua cuiq; dicat ratio, non quod adfectus objicit, exponite; & exponite liberè, candidè, apertè, breviter, a motis procul iis omnibus; quæ animos Iudicum perturbare, & veritatis inquirendæ rationem impedire solent: Id quod etiã sine meis monitis, facturos vos planè confido. Ipsi enim, quæ vestra prudentia est, noltis; eandem esse rationem animi affectuum sordibus inquinati; quæ est oculi fumo turbati, cuiusve tunicæ vitiatæ alieno colore fuerint. Quemadmodum enim hic veram rei aspectabilis formã cernere, atq; intra globum ipsum recipere neutiquam potest: sic veritatem in consiliis minime perspicit, quisquis pro ratione adfectum in iudicium adhibet. Equidem me quod attinet, quid hæc de re sentiendum sit, scio; mecumq; etiam præmeditatus exponam: sed ubi vos prius, quid sentiat singuli, audivero. Etsi enim nihil obstaret; quin primitus exprocerem animi mei sentia: quod in multis curiis ad tribunalia haud pauciora fieri accepimus: ne tamen præiudicio meo onerare quenquam, aut absterre à *παρρησία* velle videar; hujus sanè loci consuetudini lubens, meritoq; obsecundabo.

Dic tu primus Eubule,
quid sentias.

EUBULI ORATIO I.

Sapienter ac præclare, meo quidem iudicio, in Areopago ab Atheniensibus constitutum fuit: ut non consulturi modò, sed etiam de rebus quibuscunq; dicturi, à re ipsa statim orationes suas auspicarentur: nec longis præloquijs essent audientibus molesti. Nam præter sapientissimos quoque viros, quotidiana etiam comprobatur experientia: exordiorum prolixitate & circumductione Asiaticã tum suspensos generi & quodammodo irretitos hominum animos; tum sæpenumero à re ipsa abducì

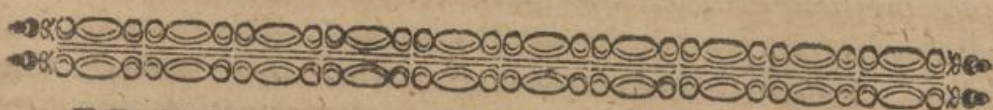
abduci planè, & ad alias cogitationes abripi. Quod quàm molestum ac periculosum sit, equè illi qui dicit, atq; iis qui audiunt; conjecturâ qui vis facile assequi potest. Quocirca ne ego quoque meam qualemcunq; orationis cymbam ad hos scopulos allidam: atquè per imprudentiam, qua feracissima est erroris nutritrix, vel vobis molestiam, vel mihi periculum aliquod creem: omiſſis iis omnibus, quæ sententiæ meæ haud incommodè præmitti posse videbantur: sine longiori præfatione breviter, simpliciterq;, quid in hæc controversiâ videatur faciendum, exponam; ut res qua in consilio versatur, faciat ad Regis regem, & Domini dominantium gloriam; ad Principis nostri salutem, patriæq; universæ emolumentum. Considerans autem rem diligentius, & aurificis (quod dicitur) staterâ trutinans; nihil magis principi nostro adolescenti prudentiam ac pietatem conferre posse video; quàm videre terras, ————— alio sub sole jacentes: istoq; nomine peregrinandi potestatem ei non denegandam, sed faciendam esse contendo. Quis enim, obsecro, est tam nullius sensus, & in rebus humanis hospes, ut nesciat? vel tam injustus rerum aestimator, ut negare ausit? peregrinationem unicum esse adminiculum juxta & instrumentum, quo *πολυτρονια*, seu variorum morum scientiam, atq; aptitudinem comparare nobis possimus? Nonne enim, dum varias nationes adimus; varia & diversa sese nobis offerunt hominum genera? quibuscum si conversemur; non possumus non mores eorum, imò vitam omnem penitus cognoscere: non secus atq; in tabernâ unguentariâ qui consederint, odorem loci & contrahunt facile & diutissime secum circumferant. Quâ in re nolim esse obscurus: vos quæ dicam, altius expendite. Etenim peregrinanti modò cum principibus, modò cum regibus, modò cum inferioris subsellii hominibus est agendum: unde facile perspicere potes; qualem erga parem, qualem erga superiorem, qualem erga inferiorem te gerere debeas: ut omnium gratiam atq; amorem tibi concilies; laudemq; haud vulgarem adipiscaris. Equidem, qualis apud pares esse debeas cognoscis: quoties nobilibus virisque principibus numero plurimis, auctoritate gravissimis te adjungis, cum iisq; conversaris: qui honor superiori deferendus sit, doceris, quàm salutas compellatq; reges: quid deniq; inferioribus præstare te deceat, discis; ubi agriculturarum, nautarum, equisonum, opificum, militum, philosophorum, consiliariorum conversatione uteris, experimentumq; facies: quòd ex infimâ hominum plebe sæpè etiam est olitor valde oportuna loquutus.

Ex quo apparet, opinor: si dicendum quod res est: ejusmodi cum variis hominibus

minibus consuetudinem Principi tam utilem esse, quam qua res utilissima. Absit autem quis existimet: eam tantummodo ad naturas, ingenia, studia variorum hominum cognoscenda conducere: absit, inquam, hanc quis animo suo imbibat opinionem. Nam ad fructum hunc, omni non modo contentione, sed dimicatione etiam dignissimum, accedit illa quoque longè maxima utilitas: quòd inde palàm fit, quis honor omnibus omnium et atum ac ordinum hominibus debeat: quod officium in universa vita, tam probè cognoscit: ut neq; ex diligenti ac fideli praeceptoris informatione, neq; ex assiduà & indefessâ plurimorum librorum evolutione meliùs & accuratius percipere id possit. Quanto autem hac res Principi sit ornamento, pariter & emolumentis; nemo est qui non videat: nisi fortè ad solem meridianum nycticoracis more, cæcutire velit. Multa quidem sunt virtutes, quae Principem plurimum ornare, subditisq; gratum & acceptum reddere solent: quas in eo admirantur mortales, & summis laudum encomiis in caelum usq; evehunt: sed ausim affirmare sine rubore; quod in causa evidenti justaq; concedet: nullam ex omnibus virtutibus eum commendare vehementiùs aut ornare meliùs, quam hac, quam modò nominavi, scientia. Princeps enim, ad rerum gubernacula sedens, quasi in theatro quodam amplissimo est expositus; in omnium versatur oculis. Quo fit; ut non modò cum parentibus, cum fratribus, cum sororibus, uxore, liberis, aliisq; domesticis colloquia ei sint instituenda, moribus sanè & modis longè diversissimis: sed etiam cum omnium ordinum hominibus agendum. Quomodo autem laudabiliter, & cum aliquâ dignitate poterit personam sustinere suam: nisi diversos priùs diversorum hominum mores atq; instituta didicerit: ut omnium satisfaciat & animis, & auribus, & oculis. Ulysses intuemini: unde ille prudentis nomen est consequutus? nullâ certè ex re aliâ, quam optimâ multorum morum cognitione, quae illi incredibilem quandam elegantiam venustatemq; conciliaverat. Verùm facile vos ipsi, Collegae, quam necessaria sit Principi variorum morum cognitio per vos potestis dignoscere. Nam ut demum is nauclerus evadit peritus, qui clavum ipse manu terit,prehendit, versat, dirigit: ut ille demum arator sapit; nec facile delirat, qui ipse stivam quandoq; manu regere discit: ut deniq; is demum, de Quintiliani sententiâ, oratoris nomen & omen habet, qui in Rhetorum priùs ac Sophistarum scholis diu multumq; jaëtatus fuerit: sic is demum Princeps ritè suo perfungitur munere; qui inter varios homines variorum exploravit naturas. Pietatem autem, omnium virtutum reginam ex eodem peregrinationis fonte dimanare, tam clarum

ac manifestum est; ut qui illud negare velit, nivem atram cum Anaxagorâ
nominare, & nullum planè rerum usum habere videatur. Quis enim tam
hebes est, ac stupidus, ut nesciat, principium pietatis esse veram veri Dei a-
gnitionem? Quùm autem agnitio illa Dei, ipso etiam gentium Apostolo
teste, ex libro natura profluat: perindeq; Deus cognoscatur ex suis operibus,
ut ex opere artifex: nemo certè nisi absurdus homo pietatem peregrinando o-
ptimè acquiri posse, inficiari poterit. Peregrinatio enim clavis illa est, quâ
aperitur liber nature: Peregrinatio plurima nobis divina potentie, bonita-
tis, sapientia & justitia spectacula exhibet: & exhibet tam clarè & perspi-
cuè: ut ipsissimam Dei essentiam nobis videre, Deumq; ipsum quasi palpare
videamur. Peregrinatio omnia penè natura miracula, quæ quùm intue-
mur præpotentem simul eorundem effectorem animo contemplamur, oculis
nostris subiicit. Nam si ad maritima te contuleris loca: nonnè miraberis
Dei potentiam in fluxu refluxuq; maris, qui statis temporibus fieri solet: si
iveris in Borussia, ferreus eris; nisi te in venerationem creatoris abripiat
succinum, quod tibi in occursum eructabit mare Balticû. Videbitur Deus
oculis tuis: si in Hyberniam ingressus, lacum, qui lignum in ferrum mutat,
summâ cum admiratione intueberis. In Scotiam si deveneris; in insulas
ventorum vi hinc inde commotas, natate: anseris in Orcade insulâ videbis:
qui in arboribus salici persimilibus nascuntur intra parvas pilas: quumq;
ad maturitatis tempus pervenerint, sui ipsarum nixu ab arboribus excussæ,
in mare subterlabens decidunt, evolant. Si adieris Indos: conspicias formi-
cas, vulpium aut luporum magnitudine. Si in Siciliam, in Italiam vel
Islandiam veneris, ad Aetnam, Vesuvium, Heclam; horribiles montium
ejulatus audies: quæ res tantoperè commovit Adrianum Casarem; ut inda-
ganda causa gratiâ, cur Aetna flammæ evomeret, simulq; crateres cerne-
ret, in ipsas crepidines montis se immitteret. Si deniq; in Gallia Delphina-
tum profectus fueris; aquam in saccari formam, mirabili modò indurescere,
variis figuris deprehendes: fontem item invenies perpetuo igne ardentem,
maximè cælo pluvio; in quem quidquid injeceris, comburitur. Quæ omnia
nisi quem moveant, pectus feriant, mentemq; percellant: ut Deum fatea-
tur sapientem juxta & tremenda majestatis: cum ipsis cyclopibus, qui in
Aetnâ degere dicti sunt, immaniolem esse, aut duriolem Marpesiâ caute,
certum est. Taceo tot amena tempe: prætereo fragrantissima quæq; viri-
daria: nihil dico de montibus admiranda altitudinis; mitto hortos, arborum
varietate conspicuos, pulcherrimisq; refertos floribus: in quibus nomen Dei
quas

quasi praescriptum videas. Silentio denique involvo alia miracula penè infinita; quae ita sunt comparata; ut si contempleris ea diligentius; singula tibi Dei majestatem, sapientiam & justitiam, quasi digitis monstrare videantur. Intelligere vos arbitror Assessores: qualem habituri simus Principem, postquam fuerit peregrinatus: prudentem nimirum, & pium, qui non tantum quid hominibus singulis; verum etiam quid Deo debeatur, noverit: & noverit ita; ut rectè cum omnium ordinum hominibus conversetur, & Deum ritè colat. O felicem patriam nostram, si ejusmodi naeta fuerit moderatorem! O ter quaterque beatum principem nostrum; si hoc in instituto munere sui partibus non defuerit! O quanto amore sibi tum civis omnes, ipsumque Deum conciliabit! O quam praclarum habebimus ducem, cum ad virtutes alias omnes, tum maxime ad pietatem, quae ad omnia est utilis, promissionemque habet & hujus & aeterna felicitatis!

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Video te pedibus ire in sententiam adfirmantem, Eubule. Nihil minùs tamen gratus mihi fores; licet aliam opinionem concepisses. Nunc tu dicito Philoxene.

PHILOXENI ORATIO II.

Ratulor mihi, majoremque in modum gaudeo, dignissime Praeses: quod libertatem suffragandi, animique nostri sensa exponendi tantam facilitate, non minori prudentiam, nobis concesseris. Sic enim fiet; ut nos vestigiis veneranda antiquitatis insistentes, avitum patriumque morem imitantes, penetrabilia pectoris nostri denudemus; & quod ex usu Re publicae nostrae maxime esse videbitur, nihil dissimulemus; quum misera sit curia elingvis, & in qua verba intra dentes continere necesse sit. Ego itaque hac invitatione permotus, nihil neque gratia daturus, neque odio; liberè, candidè, ac sine omni metu, aut quovis alio adfectu (quem

pestem optimorum consiliorum esse novi,) sententiam meam explicabo; longisq; verborum ambagibus omisis, rem ipsam rectè aggrediar. Multa quidem, fateor, splendide & ornatè à Te sunt in medium allata, Collega optime: Tu tamen orationi assentiri non possum: nec, opinor, aliis ira satisfecisti iudicio tuo; ut in illo presidium aliquod utilitati publica quassum esse videatur: quo nomine in medium allata argumenta, admodum infirma & levia esse demonstrabo. Scio à plerisq; tanquam Achilleum argumentum obtendi: peregrinationem suppeditare prudentiam: quàm in re videntur illi discedere ab ipsâ prudentiâ, qui ea alibi quærere iubent, quorum copiam domi habemus. Nonné hoc beneficium Principi præstabunt in patriâ bona litera? Nonné optima studia, quæ animos nostros alunt, & optimos quoq; ad immortalitatem ducunt, eam illi suppeditabunt? Quam enim mihi causam nominabunt Patroni isti Mercuriales: quòd antiquitas fabuletur, Musas in bicipite suo monte non discurrere, sed placidè considerare: nisi ut doceant, quod res est: prudentiam disci otio literario, minimè omnium vagationibus. Quid verò historia, quæ lux veritatis, vita memoria, & magistra nuncupatur? Nam illa experientia, quæ peregrinatione comparatur, nullâ ratione ampla esse potest; quippe quæ cum paucis hominib; instituitur: exiguo temporis spatio perficitur; cumq; iis, qui adhuc in vivis sunt, maximo cum discrimine vitæ initur. Hac verò, quam historia ingerit, latissimè patet: hac nullis finibus terminatur: hac per omnes orbis cum privatarum, sum publicarum rerum partes sese diffundit: facit, ut omnium gentium ortu noveris, progressus, statuta: repetit omnium seculorum memoriam: efficit, ut cum mortuis quoq; conversari possis: deniq; , ut vixisse omnibus temporibus, etiam tot retrò Seculis: ut interfuisse omnibus deliberationibus: deniq; ut dicta factaq; omnia, ac præter ista omnes etiam mundi plagas perlustrasse in civitate Tua, in adibus, in Museo Tuo videaris. Hic Parthenopolin, hic Lutetias, Ulyssiponem, Byzantium, Quinsajam, Cairum videbis. Hic Christum in carne, Paulum in suggestu, Romam triumphantem spectabis. Hic se offeret Curtius vitam pro patria paciscens: hic Attilius vitam, quàm fidem amittere mavult. Nec aliud fuit iudicium præstantissimorum quorumq; rerum publicarum gubernatorum: qui ad studium historicum, tanquàm ad portum sese recipiebant: ex illo relaxationem, oblectamentum animi, & ipsa rerum gerendarum consilia hauriebant. Imprimis autem meam sententiam comprobat invictissimus ille orbis terrarum domitor ac triumphator Alexander Magnus, qui sine Homero ne somnum quidem cepit. Confirmat

eandem fortissimus ille Romanorum Imperatorum Scipio à devicto Hanni-
lale expugnataq; Carthagine, dictus Africanus: qui Xenophontis Cyripa-
diam de manu nunquam deposuit: unde virtutem sibi & sapientia ea com-
paravit ornamenta & adminicula: ut non solum maximabellâ pro salute
Romani imperii pari prudentiâ, pari felicitate gesserit: sed barbaris etiam
atq; infestis prædonibus exstiterit inviolatus. Haud alieno animo ab histo-
ria fuit illud Græcæ facundia miraculum, Demosthenes, qui Thucydidem
oëties manu suâ descripsit. Idem Selimus sensit Turcarum Imperator, Soli-
manni, Vienna Austria oppugnatoris pater; præter morem Ottomannica fa-
milia, perparum tribuere solita humanioribus literis. Is C. I. Caesaris com-
mentarios, ut assidue legeret, in vernaculam linguam transferri curavit.
Idem agebat laudatissimus ac invictissimus Romanorum Imperator Carolus
V. ille, quem mirata est majorum ætas; postquam in eo cum virtute certasse
fortuna diceretur: qui Cominai lectione in gravissimis occupationibus fuit
delectatus. At variorum morum cognitionem suppeditare peregrinatio-
nem dicebatur? Ne hoc quidem peregrinationi tribuere possum: quod in-
promptu sint in aulâ domesticâ adminicula quamplurima: qua testantur, ve-
nustatem elegantiamq; morum multò facilius, ac utiliùs à principe in patria
disci posse. Habet enim in aula sua viros industrios, ex variis terris con-
quisitos: qui non solum præclaras orbis regiones lustrarunt; mores ac consue-
tudines cognoverunt: sed etiam ingenia variarum gentium perspexerunt:
ut noverint,

— — — quid distent erva lupinis.

Ab istis cognoscere adolescens princeps morum varietatem & venustatem
poterit. Sed quorsum de exteris moribus sollicitus sit? sciat, sciat suorum ci-
vium mores; cognoscat patrias leges; imprimis verò studia, indolem, mores
eorum, quibus olim imperaturus est: exploret ea omnia domi-mansione.
Fit enim plerumque; ut quemadmodum lamia Homericæ foris aptabant ocu-
los; domi cæcutiebant: sic, qui exterorum instituta rimantur, mores ac con-
suetudines plus justò diligentius contemplantur; in patria sint hospites, le-
gumq; suarum imperitissimi. Quæ res facit, ut Princeps in media suorum
turba suos ignoret: ignorantia impudentiam gignat, & paulò post ruinam
consequaturam. Non itaq; frustra Aglaum quondam senem licet invidiâ
paupertate pressum, oraculo Delphico Gygi Lydorum regi amplissimo felici-
tate prælatum esse accepimus: quod prædii sui in quo natus esset, limites nun-
quam fuisset egressus. Ac sanè nescio, possitne vicina patria mea Mosco-
via prædicari felix? aut plusculum à nobis dissitum Angliæ regnum vi-

deri beatum? ubi procerum filiis, qui in spem Reipubl. educantur, prohibitum est sine Ducis scitu, aut Regis edicto ad nationes exterarum proficisci. Inveniuntur etiam, qui & disseminarunt sermonibus, & commentariis suis ad posteros transmiserunt: Ioannem Zamoscium (at quantum virum, Deus immortalis! qualem quidem vix parem nostra vidit atas) illum inquam, laborasse multorum invidia: qui optimè de patria merito peregrinam institutionem, scholasq; exterarum dicitur & scriptis suis exprobarunt. Quo factum opinantur nonnulli; ut Filio suo, ultima voluntatis vigore injunxerit: ne ille, paternae possessionis virtutisq; haeres vel ad Italos excurreret, vel Gallos, vel quoscumq; tandem peregrinos. Dictum porro fuit peregrinatem discere pietatem ex variis naturae miraculis hinc inde conspexit. Esto; non nego. Sed quid est, per Deum immortalem! quò tandem quis oculos suos converterit; quod non singularem Dei clementiam, potentiam, & in condendis servandisq; rebus cum bonitatem, tum sapientiam predicet? quid non totum humanum genus ad laudem & celebrationem divinae majestatis invitet? quid, quod non ad summam devotionem inflammet? Totus, totus mundus, imò minimus ejus etiam abjectissimus angulus est liber quidam; in quo legere possis creatoris potentiam ac bonitatem. Mitto nunc pulcherrimum ordinem ac seriem temporum: praetereo diversas rerum vicissitudines: taceo alia ingentia divinae clementiae testimonia: ad minima, & quae vulgò habentur in rebus non modò vilibus, sed perniciosis quoq; unumquemq; invito: & ut diligenter ea consideret ac perpendat, rogo. Vide sis vel minimam plantam; quam ea quasi in fronte gerit notam creatoris sui: Vide animalcula, formicas, apiculas, quae principi egregia symbola gerenda Reip. ministrant. Quid ipsa musca, de cujus tamen molestia conquerimur? parum abest, quin beatus ille Ecclesiae Dei Antistes Divus Augustinus eam ipsissimo soli praeferat. Ejus verba ut gravissima, ita auditu jucundissima quae cognoscite. Si quis, inquit Divus Augustinus, ex me quaerat, num etiam muscae animam huic solis luci praestare censerem? responderem, Etiam. Nec me terret musca, quòd parva est. Quæritur. n. quid illa membra tam exigua vegetet? quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpusculum ducat? quid currentes pedes in numerum moveat? quid volantis pennulas moderetur ac vibret? Quod quaecumq; est; benè considerantibus in tam parvo tam magnum eminet; ut cuius fulgori perstringenti oculos praeferatur. Hac quam piè ac prudenter sanctissimus vir de tam abjecto animali protulerit: omnes

omnes sanæ mentis facile judicare possunt. Natura enim nunquam magis, quam in minimis tota est: nunquam magnificentius triumphat; quam in rebus exilibus, undiquaque se ad spectum nostrum ingerentibus. Quod Heraclitus sensit; ille, qui res hominum lacrymantibus semper oculis deploravit: quippe conversus ad eos, qui se alloqui verebantur, quod forte in casâ furnariâ sederet: ingredi eos sidenter jussit; quoniam, inquit, ne huic quidem loco dii desunt immortales. Patet igitur, ne longius evagetur oratio nostra, bonis literis, imprimis verò studio historico, domi rerum expetendarum scientiam rectius addisci: liquet virorum doctorum consuetudine in aulâ paternâ *πολυτροπία* comparari posse: constat diligentem considerationem operum divinorum ubique locorum pietatem, & materiam celebrandi Deum immortalis omnibus suppeditare. Quæ, quum ita sint; ut veriora sunt: quorsum quæso Princeps his turbatis temporibus excurret, & vitam suam sævissimis periculis committat? Ego sic sentio, & cum Plutarcho concludo: Cui peregrinatio dulcis, amara patria est: cui dulcis patria, amara peregrinatio: quibus nihil boni est domi, jucunda peregrinatio. Dixi.

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Philoxenus non vult esse Philoxenus:
quia ab exteris & hospitibus abhorret.

Dic tu Symmache.

SYMMACHI ORATIO III.

Enatorem peditarium semper agere: & quicquid alii adfirmarint, adfirmare; quicquid negarint, negare; nullâ adhibitâ in consilium ratione: id turpitudinis notam istius ordinis homini inurere nemo ignorat. Homines enim qui ita sunt nati factive, tam nullius sunt ingenij, tam nullis à natura instructi dotibus: ut nequeant momenta aliqua consilii excogitare ipsi: unde aliquod sua cujusdam scientiæ & judicij

judicii specimen edant. Verùm & vicissim qui frontem non omninò persfri-
cuerit, fateatur oportet: esse etiam illud pertinacissimi ingenii, viriq; mini-
mè frugi: veritati, quamvis clarior exstet luce meridianà temerè & datà
operà contradicere. Quod si ergo hujus ratio habenda est, quã nihil pul-
chrius, nihil præstantius dici cogitari ve potest: ego certè à collega mei sen-
tentiã modò allatã, opinionem meam minimè segregare possum: nisi forsan
ex illorum numero & dici & esse velim: qui ex aliorum vituperationibus
& titillatione contradicendi aliis, ingenii laudem venantur. Quapro-
pter principi adolescenti peregrinationem nullã ratione suscipiendam esse du-
co: & duco non temere, aut levi de causã; sed gravissimis nationibus addu-
ctus atq; persuasus. Quis enim vestrum tam est rerum omnium ignarus,
qui nesciat: externa vitia ab exteris populis in patriam introduci. Nõne
olim Germani à candore, constantiã, pudicitiã clari fuerunt ad miraculum
usque? Nõne propter masculam fortitudinem laude floruerunt, usq; ad
invidiam? à Platone viro sapienti, aliquando publicitùs, magnã hominum
coronã adstante, exclamatum fuit: Nullos mortalium armis, nullam gen-
tem fide ante Germanos esse. Quid vero nunc? an adhuc gaudent cele-
branturq; laude istã Germani? Gauderent equidem nisi bonos mores immu-
raisset & evertisset peregrinatio; quæ id mali in se habet: ut patria mores di-
urnare non sinat: sed convellat funditùs, evertat penitùs? Unde enim levi-
tatem, impudentiam unde, unde simulationem & dissimulationem, unde
ferociam discimus? Nõne à Gallis? Avaritiam & sordes unde, arro-
gantiam unde, malignitatem unde, socordiam unde, perinaciam unde, su-
perstitionem unde haurimus? nõne ab Hispanis? Quis vanitatem; quis
captiones? quis libidines? quis acerbitatem? quis insidias introduxit? nõ-
ne reversi ab Italis? mollities, luxuria, prodigalitas, licentia, dolus unde
est? nõne à Britannis. A Belgis quoq; dicacitatem introductam, con-
tentiones, temulentiam, quis ad eò peregrinus in hoc mundi teatro versatur,
quem lateat? Ne autem Germani veteres his corruptelis inficerentur, &
contagium vitiorum attraherent; à peregrinationibus exterorumq; com-
mercii abstinebant: indigenis artibus & agriculturã contenti: aleam, lu-
sum pileæ, gladiatoriam, tripudiatoriam, quibus maximè peregrinati dele-
ctantur, inania & vilia esse ducebant. Neg; verò labes tantùm ab exte-
ris introducitur: verùm & gestus, contra gravitatem gentis nostra levissi-
mi & pleriq; vanitatis pleni inde afferuntur. An non dedecent ista? sca-
pulas nonnihil adductas comprimere, excipere atq; salutare amicum, proje-
cto col-

Et collo, gravis instar; pedibus terram verrentibus, more calcitrantis equi? manum, tibiam, genu, pedes, vestimenti extremitatem libare, quasi ad Deastri cujusdam Ethnici statuam procumbas? capillum in gyros frangere, quod Veneris nepotuli faciunt? mollitie cum fœminis certare, (verba sunt Seneca,) ad numerum ire, garrire, fallere? Quid? quos domi amicos reliquerant, non amplius norunt; nec salutatione dignos judicant; omnes præ se contemnunt: quasi ipsi gesticulationibus suis soli rerum potirentur. Nonne satis foret observasse mores illos Germania veteres, & vivendi genus agræste: quo cum simplicitas quadam conjuncta est! Si enim prisca historiarum scripta pervolvimus, & accuratius parum examinamus: plurimos & vel sexcentos, quibus hoc nomine infelicitè cessit peregrinatio, reperiemus. Ac ne alicui de assertionis meæ veritate sententia relinquatur dubia: prodeat in medium Anacharsis Scytharum Philosophus, qui instar omnium esse debeat. Quid verò huic accidit? sanè à nullo negari potest: quòd cum redire in patriam ex longinquâ peregrinatione Scythiis suis Græcorum mores obtrudere vellet; ab illis interemptus, exemplum posteris reliquit: difficilem esse juxtâ & periculosam, rituum patriæ & consuetudinis in veterata mutationem. Peregrinationem ergo fugiendam esse satis ex his quæ modò dixi de incommodis peregrinationis intelligere potestis. Verum tamen ut clariùs possitis perspicere id quòd volo, paucissima adhuc seligam, in copiâ istâ argumentorum; quæ tanta est: ut si omnia enumerare conarer, quæ animo atque memoria obherent, verendum mihi esset, ne dies & vox me deficeret citius, quàm oratio. Quantum enim illud detrimenti afferat, quàm pronam anam variis vitiis, quando ad nos sumptuosæ & lascivæ vestes adferuntur; neminem puto esse tam aut obtusi, aut aberrantis planè judicii hominem; qui non intelligat. Quid enim sibi volunt apparatus serici? quid acupicta, tantâque arte elaborata vestimenta, pilei acuminati, thoraces, quasi eviscerata hostiæ, caligæ pragnantes, tibialia in rugas convoluta, collaria pavonum caudas representantia, periscelides longè lateq; protensa aut incrispata, calcei fulcro ligneo sublevati & fenestrati? Quod si ab illis temporibus, quibus mutatio rerum est exorta, memoriam repetamus; patebit sanè: salutem publicam semper in deterius lapsam fuisse, quum habitus immutari cœperit. Et hic in mentem mihi venit Ulderici Virtembergici Principis & prudentia & belli laude florentissimi: qui non minùs sapienter quàm verè dixit: **NOVUS VESTITUS NOVOS INTRODUCIT MORES: NOVI MORES INTRODUCUNT NOVOS HOMINES:**

NES: NOVI HOMINES EXPELLUNT VETERES. *Ac verè videor mihi hoc dicere: Si Princeps noster ad exterarum nationum in exterarum regna proficiscatur; nonne periculum est; ut idem olim pro subditis, pro hominibus explorata fidei perfidos alienigenas rerum gubernaculis adhibeat? quorum magistratus quàm sit invisus bonis omnibus, quiq; florentissima regna evertit; vel Sicula vespera docere possunt. Quid? nonne plurimis, si veteres annales consulimus, etiam praclarissimis viris, summisq; Imperatoribus exitio magno fuisse videmus, quando, contempto habitu patrio, exoticis vestibus fuerunt delectati. Ille ipse Alexander Magnus, qui tot bella gessit, quot Imperatores, etiam celebratissimi reliqui, vix viderunt; qui tantas res gessit quales ne ille ipse Romani fori antistes Cicero omnium eloquentissimus, non dicam laudando celebrare, sed vix numerando percensere possit: ipse, inquam, Alexander testatur. Hic enim post maximas victorias, cum Persarum barbaro habitu cultuq; delectari cœpisset: summam invidiam hoc ipso sibi peperit: civium animos à se reddidit alienissimos. Nihil dico amplius collega: causa dicta est. Etenim nullus erit, ut ego arbitror, vel tam perfrecta fontis, vel tam nullius rationis, qui negare ausit: exoticia vitia, mores, ritusq; exteros in patriam afferri ab omnibus, qui in regnis exteris divagantur; quiq; peregrinatione plurimum delectantur, in patriam corruptelas non minus inferre; quàm eos, qui fontibus publicis, ex quo plurimi hauriunt, veneno inficere. Infelices ergo Principes qui ratione hac ducuntur, nihil suavius, nihil dulcius, nihil deniq; utilius esse, quàm peregrinari. Felix autem domi residens & sapere discens in propria domo: sicut Romani Senatores sedendo superare hostes suos dicebantur*

Felix

Et quisquis patriis ævum transegit in agris:
Ipsa domus puerum quem videt, atq; senem;
Qui baculo nitens in qua reptavit arena,
Unius numerat secula longa catæ.

PRAE-

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Suum cuiq; pulchrum: quod & Syinma-
cho ultrò concedimus: Et jam tuum
suffragium deosco, Lysimache.

LYSIMACHI ORATIO IV.

*L*eganter sanè, nec minùs verè comitorum
coryphæus Terentius mihi dixisse videtur: ita compara-
tam esse multorum hominum naturam; aliena ut melius
videant & judicent, quàm sua. Quod etsi nescire se fa-
teatur Tullius, quo pacto fiat: nos tamen aliorum, itemq;
sapientum virorum iudiciis instructos minimè latere, cer-
tè accuratà indagine pervestigare decet. Si enim mentis oculos convertimus
in eorum hominù mores, reperimus: ideò eos magis in alienis cernere, si quid
delinquatur, quàm in semetipsis: quòd nimium amoris sui blanditiis capti
tenentur; qui excacat ac perstringit mentis oculos; ne se ipsos rectè explorare
queant. Ad hos, parum aberat, quin is qui ante me suffragium tulit, ac-
cessisset. Dum enim Gallos levitatis, imprudentiæ, temeritatis, ferocia con-
demnat: dum Hispanos versutiæ, arrogantia, malignitatis, fastus, pertina-
ciæ arguit: dum Italos inconstantiæ, libidinum, acerbitatis, insidiarum ad-
ficit ignominia: dum Britannis mollitiei, prodigalitati, immanitatis, licetiæ
notas inurit: dum Belgarum dicacitatem, temulentiam, contentiones accu-
pat. Quam ob causam eum paulò inclementiorem rerum aestimatorem,
censeo: haud reformidans immissa rationum tela; quibus ad hanc defensio-
nem instructus videtur accessisse. Non modò enim Italiam, Galliam,
Belgium, aliasq; regiones: sed nostram etiam provinciam ac patriam variis,
iisq; horrendis vitiis atq; flagitiis inquinatam esse, tam clarum est, & per-
spicuum; ut negare qui ausit, lucere solem videatur negare. Nam si aulam
alere Gnathones, suscipere Phormiones, fovere Thaides, tueri Lenones, deli-
ciarium cum Glyceris: Si ingrediamur civiù domos, hic levis; illic impudens;

hic temerarius, illic ferox: hic versutus, arrogans, malignus; illic fastuosus, pertinax: hic libidinosus, mollis; illic inconstans, immanis occurret. Et quid verbis opus? res ipsa testatur: omnes corruptelis esse obnoxios: iisq; tamdiu infames esse homines, quamdiu homines in hac mortalitate fuerint. Iam verò non rarò usu venire solet: ut Princeps, adolescens maximè, faciliùs corrumpatur à suis, quàm ab alienis. Sape enim domi pro abstinentià, ignaviàm imbibit; pro verecundià, impudentiam haurit; pro liberis consiliis, nugamenta audit. Quod certè, quia aut nequit semper ejusmodi corruptores secum ducere, aut non semper præstò sunt; facile apud exteros vivens evitabit. Absit præterea; ut ideò Principis nostri filius vereatur excurrere ad Gallos, proficisci ad Italos, aliasq; nationes: quòd existimet, eas ab omnium virtutum genere alienas esse. Perinde apud illarum singulas, atq; apud nos, honestum aliquod dominatur, & res præclaræ habentur in delitiis. Vivat cum Italis, quibus hæc laus à cordatis tribuitur viris: quòd sint providi, strenui, civiles, ingeniosi, officiosi: agat cum Hispanis; qui magnanimi, sobrii, vigilantes, patientes: Gallorum consuetudine delectetur; qui faciles, prompti, solertes, generosi, alacres, humani: commoretur apud Anglos; qui elegantes, hospitales, facundi, solertes, amantes Germanorum: expetat Belgarum consuetudinem; qui dociles, fideles, industrii, grati. Cum his omnibus, inquam, conversetur Princeps noster; ut adsuescat ad singulas earum virtutes; moresq; sibi reddat familiares, quos cum honestate conjunctos esse didicit. Cogitate verò, quàm laudabile, quàmq; præstans sit animum imbuerè tam variis virtutibus, moribusq; ornare tam laudabilibus. Hoc sine peregrinetur Princeps; non ut cum Apitio gaudeat lautitiis; aut cum Archestrato exterorum illecebras palati literarum monumentis consignet: non Spartam cum Paride adeat pro Helena; aut cum Demosthene Corinthum, aut Phrynem naviget. Verùm, ne nimis latè vagemur; ad illud veniamus, in quo adversaria sententiæ author morum levitatem statuit à peregrinantibus attrahi: quod, ut opinor, pari facilitate dilui potest, atq; ab eo objectum fuit. Verè enim leve est, quod de hac levitate objecit. Satis esse, ait, observasse mores præcos, & vivendi genus agreste; quàm mores ritusq; aliarum gentium introducere. Ego verò dixerim: non omnes illos exterarum gentium mores, quos reprehendit, rejiciendos esse: qui, ut nummi, usu valent. Neq; omnes veteres Germanorum ritus probandos esse existimo. Quod si tu secus censes, & omnia præca putas elegantia: cur non vultum ad terrorem componis; sermonem in ferinum boatum mutas? cur non notis corpus compun-

gis,

gis, variisq; animalium formis pingis? cur non crines rutilas, cirroq; torques
in cornua? in praelia cornutus prodis? Cur, inquam, mores hos, Germanis olim
usitados, non imitaris? Ideò fortassis, quia leves, pleniq; vanitatis ac feri-
tatis, addo etiam, quia nunc non usitati. Non minùs verò in tertiâ ratio-
ne exultat, qui aliam à nobis opinionem tuetur. Sumtuosa, inquit, & la-
sciva vestes ad nos adferuntur. Mutato autem vestitu, semper in deterius
sequi solet mutatio. Sed quid quaeso, impedit vestitus varietas? quid ejus-
dem apta concinnitas moratur? An virtutes? Non opinor. Nam circa a-
nimum hæ sunt occupatæ: vestitus verò corpus tantùm spectat. An subditi-
orum invidiam principi conciliat? Nunquam certè id evenisse autumo; nisi
ad mutationem habitus alia civibus minimè ferenda accesserint. An prin-
cipem auctoritate spoliat, gravitateq; exuit? Minimè. Non enim vestes pro-
pterea, quòd nova, leves sunt. Nam multa nova levia videntur, quæ re-
vera non sunt: perinde atq; ex adverso, multa vetera gravia videntur, quæ
si penitus in ea introspiciamus, verè indecora apparent. Testantur historia-
rum monumenta, majores nostros incessisse nudos: accepimus, eos pudenda li-
bris arborum texisse: nudum corpus ferarum pellibus muniuisse, novimus:
fero ventrem ac cervicem legimus cinxisse. Quæ omnia, etsi iis suâ tem-
pestate fuerunt usitata: nos tamen, quia levia, quia omnis humanitatis ex-
peritia, ea ad imitationem trahere horremus. Sed age, concedamus: cogni-
tionem rituum exterorum, novasq; vestes, ad quas invehendas peregrinatio
portas quasi aperit, Principi esse detrimento. An verò hanc ob causam pro-
hibebimus eum pedem ex limine adium paternarum efferre? Absit. Facile
enim istis omnibus, quæ noxia esse videbuntur, remedium invenietur. Ade-
rit Principi subinde vel Nestor aliquis, vel fidus Achates; qui & obscanti-
tatem vestitus, & alias locorum corruptelas, salubribus monitis emendabit
atq; avertet prius, quàm corrumpere animum queant. Sapienter à Poëtis
memoria proditum est, Iasonem olim, ceterosq; Argonautas; cum eam insu-
lam quæ ab amœnitate florumq; copiâ nomen invenerat, præternavigarent:
periculumq; esset, ne molli illic ac delicato Sirenum cantu ad exitium perdu-
cerentur; unum in ductore Orpheo perfugium habuisse; qui eorum aures cerâ
obduxit: ut Sirenum vocib; nemo navigantium in fraudem atq; perniciem
attraheretur. Hoc figmento, quid aliud sapientia magistri, nisi id quod nos
volumus, indicârunt? Præceptis videlicet insignium Ephorum præmu-
niri posse adolescentum animos; ne in voluptatum voragine immergantur.
Et cur adolescentes dubitent? aut eorum parentes, parentumve loco constitu-

tos pudeat, admittere Iuventutis magistros? quum in virili aetate vigore
 Alexander subinde Aristotelem, Dionysius Platonem monitorem ac Prae-
 ceptorem ferre in senectute, pulchrum aestimaverit. Vides igitur optime
 Collega; hastas tuas omnes in te ipsum esse coniectas: vides tela in ipsis tuis
 visceribus harere: intelligis externa vitia, jam diu nobis facta esse vernacula:
 nosti exteros virtutibus esse prae ditos; quas etiam à bestiis discere homi-
 nem ne pudeat: non te latet, optimis eos moribus esse ornatos, quorum cog-
 nitio utilis valde & necessaria Principi: incommoda, quae vestitus mutatio
 fortè aliquando afferat, magistri aula consilium praepedire posse, cognovisti.
 Quamobrem, quum nihil te moretur, Adolevens Princeps (te enim etsi ab-
 sentem, honoris ergò, extrema mea compellat oratio) quum animi in tuum
 mille utilitates ad peregrinandum impellant; adi Italiam, in Galliam ex-
 curre, in Angliam proficiscere, Belgium vise, in alias te confer regiones: ibiq;
 amicitias contrahes quibus ad augendam, & conservandam Rempubl. nihil
 est validius.

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Non ineptè differuisti Lysimache,
 Perge porro in controversiis probè nodos
 solvere. Incipe suffragari tu quoq;
 Philaethe.

PHILAELETÆ ORATIO V.

Cingulam, monstrum illud hominis, optasse
 legimus: universo populo Romano esse unam cervicem,
 quam uno ictu absunderet. Crudele quidem hoc votum:
 sed tamen non usq; adeò mirandum: si paulò accuratius ad
 animum revocare ingenia hominum volumus. Magna
 est enim varietas, & incòstantia, & crebra, tanquàm tem-
 pestatum, sic sententiarum in hominum animis commutatio: ut quemadmo-
 dum vix duo reperiuntur faciei lineamenti sibi planè similes; ita paucissimi
 numerentur; quorum de rebus iisdem eadem sit sententia: usq; adeò

Velle suum cuiq; est: nec voto vivitur uno.

Minimè itaq; miror, Collegæ; vos vestris sententiis in presenti consultatione disidere. Sed dabitis & mihi veniam liberè dicendi, quod sentio: statuo enim: nequaquam esse committendum, ut Princeps adolescens peregrinetur. Quis enim sanus negare vel velit, vel ausit: pericula cuiq; quocunq; modo honestè possit, esse fugienda? Neg, sapientis est & fortis, sed temerarii, non cogente necessitate, verùm alicujus tantùm lucelli spe stimulante, ingens aliquod periculum subire? Quod qui facit, aureo hamo piscatur: hoc est, rem ejusmodi adit, qua, minus commodi adfert; etiamsi cadat deterrimè: quàm periculi extimescendum: si fortuna tantillum restanti vento obluètur: quod Augustum frequenti sermone usurpasse legimus. Iam verò quot & quantis sese offerunt periculis, qui peregrinationes suscipiunt? Si enim navi iter quis facit; naufragia timere necesse habet,

digitis à morte remotus

Quattuor, aut septem; si sit latissima tæda, ut de suo mihi hoc Satyricus largiatur. Terrâ verò non tantùm occurrunt bestia truculenta: sed & prædones; qui utinam in sylvis tantùm latitent, in quibus majorem cautionem & circumspèctionem viatores adhibere solent: sed occurrunt in ipsis etiam urbibus: qua tamen munimenta esse debebant adversus fraudes & violentiã: & accurrunt siccis, quas in improvidos stringunt; sub togâ sclopos tegunt; parant venena; medicatis potionibus insidiantur humanae saluti. Quid? quòd quò quisq; est major, eò gravioribus, certioribusq; periculis est objectus: magnus præsertim princeps, qui quam semper in oculis omnium versetur, semper etiam pravorum technis ac molitionibus est expositus. Ac licet haud invitus concesserim; peregrinantib; naturam exponere multa præclara spectacula: illud tamen certum est, quod patet, quod tenetur: sæpè eorum contemplationem spectatoribus presentaneo fuisse periculo? quid dico, periculo? imò miserrimam necem intulisse. Quid mihi memorabis Islandiæ montem Heclam; scio longè lateq; circa illi voragines esse, ita cineribus opertas: ut qui propius accedere voluerint, exploraturi causam incendii ejus, vivi absorbeantur. Et quod Plinio accidit, qui experiri volens, unde conflagraret Chimera mons in Lyciã; fumo illius suffocatus est: idem adolescenti principi contingere possit: qui, ut, solent ingenia calida, nimis fervida est cupiditate res novas & admirabiles contuendi. Tam salutare scilicet eorum est consilium, qui Principem nostrum ad externas nationes ablegandum esse, suadent. Quid verò dicam de Illustris-

finis

simis parentibus? qui filio, tot provinciarum & ditionum herede, apud ex-
teros versante, ingentibus curis macerabuntur, & tristes de eo cogitationes
concupient. Tobias, quàm curiosè articulos horarum computabat; quamdiu
filius peregrè aberat? Quòd si quid Adolescenti nostro optimo humanitus
contingeret: proh Deum immortalem! quanta rerum mutatio in principatu
sequeretur? Cum Principib. enim non perinde comparatum est atq; cum pri-
vatis. Nam ex horum interitu aut nullum Respubl. detrimentum capit: aut
certè ejusmodi, quod reparari non multà cum difficultate queat: Principib.
verò sublatis, Reipub. salus periclitatur: miseràq; est respub. cui vel incertus
est successor; vel quando imperium ad externum devolvitur: quòd plerumq;
pristina Reipub. forma mutatur: mutatà formà, illa florere desinit. Quam
triste verò foret celsissimis parentibus nuntium: si exoptatus filius apud exte-
ros diem miserè obiisset! Ego certò mihi persuasum habeo; eos tantum inde
dolorem percepturos esse; quantum nullus unquam dies, non dicam tollere,
sed minuere aut mollire posset. Timanthem pictorem, quum representare
deberet vultum Agamemnonis, filia Iphigenias obitum lugentis, vel eam
obduxisse, causamq; facti hujus percontantibus, parentum mastitiam in li-
berorum morte exprimi non posse, respondiisse accepimus. Tam verum est,
quod Latinus Tragedus ait:

Parvæ curæ loqvuntur, ingentes stupent.

Quorsum itaq; principem nostrum periculis: illustrissimos parentes perpetua
agrionia exponamus? simus in eo potius, ut Princeps domi sit nobis omnibus
solatium, parentibus baculus senectutis, uni verso populo sacrum asyllum: ne
fiat id, quod divinitus sancitum, quod Iehovah minatur: Qui amat peri-
culum, in eo peribit.

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Et nomen placet Philalethæ, & sententia
in hac causâ. Utinam te semper
veritas comitetur!

Tempus est ut Eunomius dicat.

EUNOMI ORATIO VI.

Posteaquam dignus fui habitus: qui in vestrum Collegium à Serenissimo Principe adscriberer: nihil mihi dulcius visum fuit, neq; utilius Reipub. neq; dignius ordine senatorio: quam audisse orationes vestras, doctas, nervosas, melleg; suaviores: quas ita conformastis; ut quid in omnem partem dici potuerit à prudentissimis hominibus, scitè atq; rotundè à vobis expressum fuerit. Ac videtur mihi res uniuersa, quæ disquisitione eget, comparari posse cum chalybe: qui si cum silice conflictetur: certum est, ex attritu illo flammam elicis; unde ignis accendi ad mortali-um usus commodissimè queat: Eodem planè modo comparatum est cum prudentum sententiis: quæ inter se commutata, ultrò citroq; considerata, efficiunt: ut tenebra mentis discutiantur; una autem veritas exsplendescat, & triumphum obtineat. Rectè igitur sit, ut quisq; consultantium, quamvis cum aliorum animis minimè congruentes, quam potest optimè exponat sententias. Quòd si verò meam, collegæ optimi, viri præter summam eruditionem etiam usu exercitatisissimi, requiritis sententiam: sanè auctoritatem vestram non aspernaturus, ut potero exponam brevissimè. Ac illius argumenta, qui ante me dixit, tanti non esse iudico, ut dissuadere queant; non suscipiendam esse peregrinationem: quâ nullam aliam viam ad veram prudentiam, & ad omnem civilis vitæ experientiam acquirendam compendiosorem esse, nullam ad reipub. moderandæ rationem assequendam, expeditiorem; nullam ad laudis, ad dignitatis, ad honoris, ad gloriæ immortalitatem adipiscendam, planiorem iudicatum fuit. Atqui objecit nobis: ideò non esse peregrinandum; quòd in itinere plerumq; naufragia, insidia sint timende, sæpè occurrant prædones, sicarij, loca periculosa. Imò his omnibus vitæ humana aequè domi ac foris est obnoxia: subiecta ubiq; multis ærumnis, variis casibus: princepsq; adolescens non minùs in Germania est mortalis, quam apud Garamantas & Indos. Audivistis Fabium, senatorem Prætorium hausto in lacte pilo, domi sedentem, incluso spiritu, animam egisse: adeò parvâ re hominis mors ubiq; locorum sæpè constat: vixq; puncti stitium est inter maiestatem principis atq; exitium; inter solium regale, ac solum sepulchrale.

E

Porro

Porro domi sunt saga, incantatrices, veneficae, percussores, & id genus alii longè post natos homines improbiſſimi: malitia omnibus locis, ſui fecunda & fertilis eſt: domi ſunt fraudis doliq; hami; artifices venenorum; odia ſeminantes; inimicitia ſapè graviores quàm apud exteros. Nonne Iacobus Patriarcha, ut evitaret domesticas inſidias, quas ipſi frater moliebatur, peregrinationi ſe committebat: ut ducere Spiritum liberioreſſem poſſet. Ac ſi omnino adoleſcens princeps non peregrinetur: tamen haud ipſum exiſtimo talem fore, quin interdum aut equum conſcendat, eum in gyrum agat; haſtilli decuſſione certet: aut patenti campo leporem ſectetur, aprum, cervum: aut navi ſe committat, flumen trajecturus; aut amicos, vicinòs ve curru equòs ve viſitet. Neq; enim domi ſemper ſua tanquam in ergaſtulo & carcere manere, aut ſella inhaerens tanquam claudus ſutor, inq; conclaui affixus ſedere poterit; velut apum rex, avulſis aliis, extra alveum ſuum publico ſe non committens. Deditus ergo huic aut alii adoleſcens princeps exercitio an non a què periculis objicietur: ac ſi virtutis prudentiaq; cauſa, unum alterumve annum ſe credat externo cælo? Sed dicit porro ad verſum ſentiens: parentes interim ſe variis affligent ſollicitudinibus, macerabuntur ingentibus, abſente filio, curis. Imò illi quum ſint Chriſtianismi ſui planè certi; mitigabunt triſtitiã divinã providentiã, ſuumq; temperabunt dolorem ſpe alterius vita. Caterum, ex ſacro ſacrarum literarum codice didicerunt; filium ſuum, ambulaturum in viis ſua vocationis; & ſemper habiturum ducem Deum, qui Iſraëlitas ſub nube ſecuros duxit, & columnã igneã: dein ſacros angelos comites, qui circa timentes Deum caſtra metantur. Si quid humanitus accidat adoleſcenti; quod Deus avertat: illud idem Deus ſolatio atq; bono tam parentibus, quàm toti regioni convertet. Peregrinetur ergo adoleſcens princeps, viſitetq; populofiſſimas urbes, tot magnifica palatia, admirandaq; opera & artificia: quo modo exoticas linguas, ſine quarum cognitione ne vitam quidem ipſam jucundam putet, addiſcere poterit. Exterarum enim gentium libri exſtant multi elegantiffimi, literarum monumentis conſignati: inprimis qui de republ. bene gerendã copioſiſſimè agunt. Quamvis enim auctores veteres præferendi ſunt recentioribus: ut vinũ vetus defacatumq; muſto bullienti: tamen illi ex recentioribus minimè inſuper habeantur; qui præcepta veterum ad noſtrum ſeculum, cuius quodammodo alius videtur eſſe genius, rectius accommodant. Deinde principi colloquendum eſt, cum variis legatis & gentibus: cui certè turpe foret, alieno ore per interpretẽ loqui, animiq; ſenſa nutu & ſignis indicare. Memoria proditum eſt, noſtra

tempe.

tempestate; optasse quosdam Magnates, & singulis talentis cupivisse singula verba redimere: si absq̃ interprete cum Monarchis exteris colloqui, aut eorum legatis respondere potuissent. Gloriosissimum fuit Xerxi Regi Ponti, qui varias; Mithridati Regi Persarum, qui viginti duas linguas tenuit; Carolo Magno, qui legatis Græcis non per interpretes, sed ipse respondit; Friderico Secundo, qui Græcè & scribere & loqui potuit, quiq̃ ex Saraceno sermone in latinam elegantiam aliquot libellos transtulit; Maximiliano I. qui Latinè, Italicè, Hispanicè, Gallicè, Germanicè locutus est. Posteaquam ergo demonstravi Collegæ: domi aquè esse pericula metuenda, quæ foris extimescimus: Exoticarum verò linguarum cognitionem peregre esse discendam: quid restat aliud; nisi ut veritas, quæ patet atq̃ in promptu est, palmam à nobis obtineat, meritissimòq̃ jure triumphet. Peregrinetur ergo adolescens princeps: & imitetur corpora cælestia; quæ, quo sunt nobiliora, eò mobilia existunt.

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.

Eunomius hoc consilio fuit Eunomius;
hoc est, rectè & ad leges accommodatè
dixit. Audiatur & Dicastes.

DICASTÆ ORATIO VII.

Sid, quod res est, ingenuè fateamur: fatendum profectò est, & fatendum intrepidè, clarissimà voce: nihil in hac rerum naturâ, tam intricatum, tam spinosum, tam obscurum absurdumq̃ esse: quod non ope Divæ illius quæ pacis belliq̃, sociâ à Romani fori Antistite perhibetur, eloquentiam dico, fieri possit ita explicatum, ita facile, ita clarum ac probabile: ut cuiq̃ imperitissimo etiam, modò aliqua in illo rationis rectæ scintilla vigeat, intelligere in proclivi sit. Quid enim non efficit affectuum illa regina: ubi generosa pectora occupavit? siquidem tanta ejus vis est; ut quodcumq̃, aggreditur; illud clarum certumq̃ reddat. Magna itaq̃

Collegæ præstantia prudentiæq; vestra, quæ radios spargit, oculos undequaq;
perstringentes, in clarâ hac luce admiratio animum meum subit. Quam-
vis verò causa hæc satis ponderata, & ad recti iudicii normam examinata
sit: tamen quum & conditionis meæ ratio ita requirat; vestra oratio ita sua-
deat: statuo illi, cui aliquando in Repub. fasces gerendi, non esse peregrinan-
dum. Et statuo non immeritò. Quis enim est adeò rudis, rerumq; ignarus,
qui nesciat: peregrinationes exhaurire araria principum brevi temporis spa-
tio; quæ magno vix sunt collecta? Apud exteros enim cibi, potus, aliarumq;
rerum omnium maxima est caritas; quòd existiment; advenas, ut ignaros
quantocunq; res pretio ematur, oportere plus numerare aliis. Oportet insu-
per coëmi equos: ornamenta, currus & rheda adornantur: comites conducun-
tur; magnis sumtibus aluntur. Ad diversoria si ventum est: sodalitates
& illecebræ ad heluandum, ad scortandum, ad ludendum quàm plurima se
effundunt. Hic loculi emunguntur; contrahitur æs alienum; ad parentes,
ad tutores, ad agnatos, ad amicos, ut mala nomina solvantur, litera mittun-
tur: prædia urgente casu, quæ aliàs maximo pretio venderentur, minimo
tunc venduntur; bona fortunæ distrabuntur; usuræ in dies crescunt; caupona
instant; nomina duplicant; quæ omnia tandem peregrinationis vorago consu-
mit. Quid inde, nisi paupertas sequitur? sequitur omnino noxiosissima no-
stro seculo: quo non modò ingravescit annona, sed tota Germania videtur
implicanda difficilibus bellis & periculis, quibus jactetur ceu pelago turbu-
lento navis: & ni tandem Deus ter opt. & max. avertat concussa diu mul-
tumq; ruinam minari videtur. Itaq; sapientissimos viros, posteaquam per-
spexerunt; quanta detrimenta Reipubl. ferret peregrinatio; eam prohibuisse
legimus: cujus rei exempla vel sexcenta in medium proferre possim. Verum,
quum odiosa prolixitas non sit pro instituti nostri ratione; unum atq; alterum
tantum producam, quæ erunt instar omnium: ne alicui de assertionis meæ
veritate dubitandi locus relinquatur. Ac in hunc campum prodeat sapi-
entissimus ille Laconum legislator Lycurgus: qui civibus suis non tantum
omni peregrinatione interdixit; verum etiam omnes merces à littore remo-
vit peregrinas. Quocirca Padonomus apud ipsos adolescentem ex eorum
numero, qui exercebantur, gravi reprehensione castigavit: quòd viam nos-
set, quæ Sparta Pileam duceret. Pilea verò quantillo spacio distabat Lace-
damone? vicus erat in eodem Peloponneso in Arcadiæ finibus. An ulla
etas de Socrate conticescet? cujus certè authoritas tantò major videatur, &
ad persuadendum id quod agimus, gravior: quantò est certius: mortalium
enim

eum fuisse habitum sapientissimum, non vano Graculi cujusdam arbitratu: sed Apollinis Delphici, ut tum habebatur, oraculo veracissimo. Atqui ille Athenis philosophari maluit: maluit viva suorum & spirantia intueri exempla: quam ad exterorum se conformare mores: pedem certè terrà Atticà non extulit. Quid verò de Chinensibus dicam? quibus multos Europaeos ingenio cedere ferunt. Illi eodem animo, sapienterq; instituere: ut qui ex civib. suis imperii sui limites excederet, poenà gravissimà afficeretur: tanti est illis, servare cives alienos à rerum exoticarum cognitione: ne ab institutis patriis abducantur. Ac sanitatem imprimis optandam esse, eò quòd sine ea vita non sit vita; nec vivere: sed bene valere sit vivere; omnes scimus & fatemur. At peregrinatio eam corrumpit. Frequens enim mutatio cibi, aëris, potus, intempestiva cœna, discubitus impurus, producit cruditates: cruditates, varios morbos. Etenim Gallica labes unde? Ungarica unde? unde sudor Anglicus? lepra Africana unde? nonne ex peregrinatione? Peregrinatio omnino est Pandora illa; ex qua plurima labes & contagio exhalare solet? Ac magnus ille Imperator qui mundum hunc regit, tegit clementi suà ac potenti dextrà, ipse prohibere peregrinationes & divagationes voluisse videtur: dū fluviiis regiones discriminauit à se invicè, dum montes, sylvas, saxaq; quasi terminos & repagula objecit: ut mortales discerent gaudere bono suo patrio; aliena non appetere. Sed quid plura colligo? peregrinatio affert rerum omnium inopiam: peregrinatio perdit valetudinem; quà sublatà, hand scio, quid homini in hoc orbe terrarum sit expetendum: peregrinatio deniq; à natura ipsa improbat. Ac ut clariùs, quod volo dicam, brevibusq; omnia complectar: sicut Eudoxius supplicavit Diis Deabusq; ut sibi clarissimum cœli sydus, solem loco proximo contuendi gratiam facerent: isto voto spectaculiq; pretio, ut mox conflagraret: ita peregrinantes aucupantur cassam scientiam; cujus possessio sit momentanea; jactura incomparabilis.

PRÆSIDIS INTERPELLATIO.
Dicastes ut sentit loquitur: Tu colophonem impone Thrasybule.

THRASYBULI ORATIO VIII.

Multos præstantissimos fuisse apud antiquos Philosophos, qui de rebus ut variè senserunt, ita diversimode statuerunt; literis memoriæq; proditum fuit. E quorum numero prodeant mihi Academici, qui hanc sententiam mordicus tenebant: ab eâ nullis rationum machinis, quamvis firmis dimoveri potuerunt: In omni genere scientiarum nihil esse tam firmum, quod non infringi labefactariq; nihil tam solidum, quod non in dubium vocari queat. Sed hæc illorum opinio non mihi tantum qui neq; ingenio neq; doctrinâ valeo, sed aliis etiam doctis, qui de rebus rectum facere norunt iudicium, minimè admittenda videtur. Quid enim? An animus tanquam navicula procellis agitata fluctuet semper? An nihil certi statuere debemus? Minimè. Animus noster potius cernat, quod optimum fuerit: & ab illo nusquam dimoveatur? Nos verò in iudicando eorum sententias amplectamur: eorum ductum sequamur pari modestiâ, pari facilitate; qui secundum rectam rationem in rerum perplexitate, probè iudicare consueverunt. Equidem, ut ad rem veniam; video, mi Collega, tuam orationem jam recitatam quorundam calculo inesse comprobatam: ut in illâ acquiescere velle videantur. At mihi alia mens est; aliam mihi sententiam sequendam duxi: quam vos benignè accepturos, est ut in spem adducar planèq; confidam. Sic enim statuo: Nihil in vita iucundius, nihil suavius, nihil ad rempub. accomodatius peregrinatione; quæ ad veram prudentiam acquirendam, & civilis vitæ experientiam summè utilis ac necessaria est. Sed quid tibi respondebimus, qui peregrinatione pecunias exhauriri dicitis; qui nihil beatum, nihil gloriosum, nihil fortunatū, nihil expetendum præter divitias, arbitraris. Nonne verò per Deum immortalē! melius est impendere pecuniam, ut virtutem consequaris: quàm illâ

illā carere, & diffluere opibus? An nescis quòd omnia ei adsunt bona quem penes est virtus? An erit quisquam adeò Euclionea sorditia; ut aulam suam refertam nummis, potiùs in delubro Sylvani sepeliat; — metuatq; velut contingere sacrum; quàm aliquid viatici impendere; ut ad sapientia, quasi ad doctrina mercatum profisciscaris. Equidem auri & argenti possessio nunquā pluris aestimanda est virtute; quòd hac fortuna bonum sit; illud animi. Hac facile amittitur: illa nos semper comitatur. Hac ego singula, dum in animo meo paulò pensculatiùs considero, venit in mentem sapientis viri Socratis dictum. Is videns hominem omnibus fortuna bonis affluentem; cetera rudem, morosum, incivilem, nullā scientia excultum: Hic, ait, equus est argento ornatus. Et quid aliud hac sententia significare voluit; quàm sapientiam talem esse, quā nemo hominum carere possit: quā qui destituitur, homo esse desinit? Hanc in sublimi loco positam esse nemo negabit: hanc magno sudore, & labore, magnis sumptibus acquirendam esse, nemo inficiabitur. O miseros ergo illos & ipsā miseriā miseriores; qui vero illo delicio atq; thesauro permanente, quàm suis nummis carere malunt. Quasi verò charta lusoria; fritillus, pila palmaria, otium domesticum, domesticus luxus, domestica helluationis gurges, peregrinationis necessarios sumtus longè non exsuperet. Eadem prodigalitatē vorago domi est, quæ foris; eadem dilapidandi fortunas ac patrimonia, occasio: eadem sodalitates, eadem popinæ ac lautitiarum arbitri. At morbos formidant delicati? cur peregre magis? quasi domi nulli pereant, domi nulla ægritudo. Equidem nec volo, nec negare possum, (aliàs bellum veritati indicerem) in peregrinatione esse morbos: sunt fateor, contagia, corruptela corporum, atq; animorum. An verò ob eam causam non est peregrinandum? Imò verò peregrinandum. Effugies ista facile, omnes morbos repelles; si temperantiæ habebis rationem: nec vel quovis inexplorato cibo te infarcies; nec immoderatè vina generosissima hauries. De cætero motus frequens & tempestivè institutus, nativum excitat calorem; & excrementa dissipat: tantum abest, ut morbos generare possit. Cur domo toties fugimus, & foris tanquam in asylo vitam quarimus? quia exploratum habemus; ex sola aëris mutatione nos sæpius, cum diuturno languore conflictatos, ad pristinum vitæ statum rediisse: Unde erat Persis robustus ille vigor; ut vitio verteretur si quis in publico spueret? tempestivus motus hac præstabat commoda. Quod verò meus collega jam retulit de montibus, non verisimile mihi videtur; quasi illi dissuadeant peregrinationem. Si enim rem aestimare

suis

suīs momentis vultis; sanè apparebit, sat scio, ultro citroq; commeantes societatem hanc colere rectius. Atqui nullus eorum foret usus; nec ista officia communicari cum humano genere possent: nisi natio nationi adjumento esset, advenaq; cum advenâ conversaretur. Quid? quod Deus opt. max. peregrino auxilium opemq; petenti auxiliares manus porrigere jubet. Quem enim non percellit vox illa plena majestatis divina, quæ per Moſen insonat intonatq; auribus populi Israëlitiçi? Peregrinum ne opprimito: vos enim experti estis adfectum peregrini, quum peregrini fuistis in terra Aegypti. Accedit hoc & illud: quòd legem eandem rationemq; esse & Iudæo voluit, & peregrino: quâ certè sollicitudine Deus opt. max. non laborasset: si ad externos peregrinari aut turpe foret, aut cum nullo usu conjunctum. Illud verò quo loco habetis: quòd Abrahamum patrem credentium, ipse Deus voce suâ evocat: cum peregrinari jubet. Quid multis? Diffundamus cogitationes si lubet per omnes terrarum angulos: videbimus multos varia nationis homines peregrinantes. *Aristoteles* ille Philosophorum princeps, multas & varias nationes vidit: inde sibi sapientiam & immortalitatis famam comparavit. *Cicero*, parens Romana ille Eloquentiæ, ut eam dicendi famam quam sperabat consequeretur, in Græciam peregrinatus, & alias nationes fuit. Sed quid profana profero? magis moveant, quæ in sacris memorantur locis. Præter Abrahamum, Isaacum, Iacobum & cæteros infinitos, qui magnam suam ætatis partem peregrinatione consumserunt: *Moses*, ille dux optimus, *Iosue*, *David*, vir secundum cor Domini, & alii plurimi peregrinati sunt. Quid dicam de Salvatore nostro? quid de Apostolis & doctõribus in Ecclesia? Taceo Imperatores, qui virtutis causâ peregrinatos magnis honoribus affecerunt, donarunt privilegiis atq; immunitatibus; ut propositâ spe præmii, liberalissima ingenia ad peregrinandi studium inflammarentur. Nonne enim *Fridericus* ex *Cæsariibus* Germanis, *Barbarossa* cognominatus, hoc edicto nunquam satis laudato probat, quid boni omnes de peregrinantibus sentiant. Ipsa verba quæso cognoscite. Omnibus, qui causâ studiorum peregrinantur, scholaribus, & maximè divinarum atq; sacrarum legum professoribus, hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus; ut ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tam ipsi, quàm eorum nuncii veniant, & in eis securè habitent. Dignum namq; existimamus; ut; quum omnes bona facientes, nostram laudem & protectionem omnimodò mereantur; quorum scientiâ totus illuminatur mundus, & ad obediendum

endum Deo & nobis ejus ministris, vita subje&torum informatur: qu&dam speciali dile&ctione eos ab omni injuri& defendamus. Quis enim eorum non misereatur, qui amore scienti& exules, facti; de divitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilissimis sæpè hominibus, (quod graviter ferendum est) corporales injurias sine causa perferunt? Hac igitur generali & in perpetuum valitur& lege decernimus; ut nullus de c&etero tam audax inveniatur, qui aliquam scholaribus injuriam inferre præsumat: nec ob alterius cujusq; provinci& delictum sive debitum (quod aliquando ex pervers& consuetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat: scituris hujusmodi sacre c&onstitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum re&toribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum; notaq; infami& eis ipso jure irrogand&, dignitate su& se carituros in perpetuum. *Vides, mi Collega, nunquam formidandos esse sumtus, qui virtutis caus& suscipiuntur: vides sol& a&eris mutatione multos pristinam sanitatem consequi; vides jure divino & humano id esse licitum; ut quisq; qui vult peregrinationem suscipiat. Quid ergo? quid, inquam, perseverabis in instituto tuo? Cur non potius Principi adolescenti peregrinationem necessariam esse suades? Humiles enim & plebej& anim& (ait ille) domi resident, & adfix& sunt su& terr&: illa divini& est qu& c&elum imitatur & gaudet motu. Sublata itaq; omnia impedimenta: repagula sunt de foribus amota; ad propositum iter expedita sunt omnia. Cur igitur non concedamus in sententiam oraculi Delphici sapientissimam: qua non aliter ingenuis adolescentibus peregrinationi immorandum esse censet; qu& si patriis finibus extorres essent. Apud exteros doctrinam, & disciplinarum universarum exquisitam notitiam: apud exteros rerum gerendarum dexteritatem; apud exteros civilem honestamq; conversationem, ac diversi sermonis elegantiam: apud exteros cautas deliberationes: deinde efficiendarum rerum omnium experientiam & usum apud exteros comparemus. Inde parentibus nostris gaudium ac solatium, familia decus ac ornamentum, amicis & necessariis oblectamentum: inde, inquam Reipublic& commodum & emolumentum, nobis ver& ipsis gloriam ac honorem immortalem asseremus.*

PRÆSIDIS ORATIO IX.
Quæ & conclusio cum sententia
definitiva.

HA quorundam, qui à consiliis sunt principibus, est pertinacia, ea morositas: ut religioni sibi ducant, vel latum unguem ab eâ, quam semel tulere, discedere sententiâ: imò, quod dolendum magis est, ut Sepia, siprehendat eam, omne illico, quod in se habet, atramentum effundit: sic illi, si reprehendantur, inflati indignantur; bilem & salsa quæq; diæteria catervatim egerunt. Perversissimi illi sunt consiliarii: si tamen consiliarios eos appellare fas est. Verum, quantò magis accusanda illorum est pertinacia & perversitas; tantò vestra singulorum laude dignior est modestia, Collegæ: quòd posthabitis rixis, studiis atq; vincendi prurigine, summâ cum moderatione, ut par erat, sententias pronunciaſtis; & eo ipso mihi faciliorem veritatis indaganda viam aperuistis. Quâ sine facile animadverto, meum quoq; suffragium à vobis, tacitâ quâdam expectatione, fortè etiam singulari desiderio, non jam expeti amplius, sed expectari. Negem esse Adolescenti principi peregrinandum? affirmem nunquam ei ex parentum propinquorumq; complexu discedendum? evellâ ex animo ejus ardentem peregrinationis amorem penitus insitum & inveteratum? Non est hoc ejus, qui principis sui salutem, patriæq; felicitatem, quantum in se est, provehere atq; amplificare studet. In confesso namq; est; prudentiam tam utilem, tam necessariam esse principi; quàm vel currenti pedes, vel ala volanti. Hac enim virtus, si pietatem excipias, omnium firmissimû reipub. est præsidium: hac Principi pretiosissima quæq; κερήλια; auctoritatem, felicitatem, & nominis immortalitatem elargitur: hujus ille unius adminiculo res maximè perplexas, promptè enodabit: præterita feliciter recordabitur; præsentia ritè disponet; sapienter providebit futura; omnia deniq; ita suscipiet, ita perficiet negotia; ut minimè ad Anticyras navigare, aut helleboro, (quod ajunt) caput purgare necesse habeat. Hâc verò si fuerit destitutus; omnia aget præposterè; plus oberit quàm proderit reipub. & talem ubiq; se geret,

se geret, ut statua vel colosso videatur simillimus: qui Roma in Agonis pro-
festo die circumferri consuevit. Ut enim hic foris quidem magnificam
pra se fert speciem; homini interdum similis; interdum generoso equo; intus
verò plumbo, lapide, ac terrâ plenus est: ita ille primo quidem aspectu
cordatus Princeps apparebit: at si dextro (quod dicitur) oculo, eum inspe-
xis; ex plumbo, lapidibus, scrutis, stupâ & laciniis turgescet: id est, ignoran-
tiâ, stupiditate & asperitudine, totum eum compositum, animadvertes. Quo
autem pacto hæc tam necessaria virtus comparatur? quæ vera ad eam perve-
niendi via? Alia profectò, quæ quidem compendiosior sit, monstrari nulla
potest, quàm Peregrinatio. Nonne enim quum longè disitas, easq; varias
peragramus nationes, creberrima cum diversissimis hominibus institueret
possumus colloquia? Colloquia autem ista, quid sunt aliud, quàm breve &
expeditum quoddam omnis doctrinæ sapientiæq; compendium? Quos usus
fuerit noster princeps, multò melius omnia, longeq; facilius cognoscet; quàm
si vel sexcentos domi audierit Magistros: quorum qui rectè teneant institu-
endi Principis rationem,

vix sunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Peregrinaturus verò ab aliis liberale capiet ingenium varios ritus, jura, le-
ges, consuetudines rerumpub. cognoscet; qui sint regnorum ortus, qui progres-
sus, quæ incrementa, quæ decrementsa amplissimorum imperiorum: quid in
quaq; civitate laudabile, quid emendabile sit, discet: ab aliis accipiet, quo
victu cives, quibusq; commercii gaudeant, ditescant: quæ magistratuum
ordinatio, quæ Iudiciorum, quæ consiliorum constitutio bona sit atq; lauda-
bilis. Ab aliis resciscet varia rerumpub. secreta: percipiet modum constru-
endi adificia; profundandi fossas, educendi turres, propugnacula, castra; ordi-
nandi aciem, stratagemata excogitandi; cum hoste confligendi; mœnia, ur-
besq; expugnandi, defendendi patriam, civium salutem vel amissam post-
liminio recuperandi, vel conservandi, confirmandiq; pristinam. Ab aliis
peritiam hauriet gubernandi scholas & ecclesias, constituendiq; liberalium
pariter & mechanicarum artium collegia. Alii suppeditabunt alia. Tan-
tum istiusmodi colloquia ad solidam conferunt prudentiam: quæ non modò
rem familiarem augere domi olim possit: sed nimirum etiam Reipub. com-
modis serviat & ornamentis; quum non modò dies diem doceat; sed, meo ju-
dicio, etiam regio regionem. Quod quum vidisset Lycurgus, Apollinem sa-
pientiæ præsidem τετράχρησπα ἡγεῖ τετράδωτον, quatuor manibus, totidemq; au-
ribus

ribus pradtum, Spartanis suis proposuit, quò eos doceret; editam ac praecl-
sam Prudentia arcem, non nisi eum conscendere posse, qui quatuor manibus,
totidemq; auribus rem gereret, seu (ut plenius & planius, quod volo eloquar)
qui & tractaret quotidie multa, & frequenter sapientum colloquia excipere
auribus posset. Atq; hac in re permoti praestantissimi quig; ex omni memo-
ria viri, tanti fecere peregrinationes; ut nullas itinerum longinquitates, nul-
las navigationum difficultates, nullas tempestatum injurias, ab iis se deter-
rere fuerint passi. Nonne enim Pythagoras ad Persarum Magos? nonne
Plato Athenis in Italiam ad Pythagoras, & in Aegyptum ad Sacerdotes?
nonne Aristoteles ad celeberrimos Indorum Gymnosophistas? nonne Ana-
charsis Scytha in Graeciam? nonne Cicero & infiniti Romani alii, ad Gracos
se se ex patria contulerunt? Quòd si Magnatum, & eorum qui leges pro-
mulgandi potestatem, aliisq; imperandi facultatem habuerunt, exempla de-
sideratis: prodeat Lycurgus, prodeat Solon; qui ad Aegyptios commearunt:
prodeat Cyrus, quem etiam-num puerum, ex Persia ad Medos, in Astyagis
aulam, missum fuisse accepimus; prodeat Theseus, qui mundum pedes pera-
gravit: prodeat Hercules, qui teterrima quag; & portentosa monstra, (mon-
strosos putate hominum affectus) domandi, gubernandiq; peritiam non ali-
unde, quam ex peregrinatione hausit: prodeant deniq; pulcherrima illa Re-
gum lumina, Alexander, re nomineq; Magnus, & Mithridates, qui tanto in
precio peregrinationes habuerunt; ut maximam terrarum partem lustrare
non dubitaverint. Atq; hinc in tantum eorum excrevit, cum autoritas,
tum potestas, ut quos iis compares, invenias paucissimos: quos anteponas,
propè nullos. Quum igitur lippis ipsis atq; tonsoribus (quod ajunt) notum
sit: veram reipub moderandae scientiam, omnium commodissime peregrinan-
do addisci posse: non id agamus, ut commodus nostri Principis officere & ob-
stare videamur; sed potius calcaria eidem addamus & animum; ut stadium
illud honoris & gloriae fortiter ingrediatur, decurrat feliciter. Definienda
quidem mihi nunc est sententia: sed tu mihi prius, qui secundo à me dixisti
loco, es commonendus: ne, si nihil dicerem, Apollinis oraculum te protulisset
arbitreris. Excipiebas contra me, imò contra omnes, quorum autoritate
meam corroboravi sententiam, viros longè prudentissimos; ex historiis ad-
disci posse prudentiam. Quod, etsi ego non insiteor: vicissim tamen ex te
quæro, an eò tu procedes negligentia: ut, si dextrum crus tibi paulò sit firmi-
us, sinistrum idcirco nihili facias? aut si habeas oculum dextrum, eruas sini-
strum? Non facies, opinor: alioquin tibi ipsi damnum inferes, atq; idcirco
deriden-

deridendum te omnibus propinabis. Iam verò Peregrinationem aspernari propter antiquitatis notitiam; quid est aliud, quàm oculum vel crus sinistrum, propter bonam dextri constitutionem insuper habere? Quæ enim obsecro, nisi res communes periclitando, casuum varietate, multiplicitate, denique ex eventu etiam discantur consilia: quæ inquam, ejus, quam ex libris hausimus, scientia erit applicatio? Planè nulla: aut, si erit aliqua, tam exigui erit momenti: ut quidquid didiceris, imperfectè quid dixisse videaris. Et, ut charta geographica nauta prorsus est inutilis: nisi ille remo etiam manum adhibeat: ita parum commodabunt libri prudentiæ candidato; nisi quæ in iis precipiuntur, ad usum transferre, quod sit peregrinando, didicerit. Quare illi demum mihi sapere, & quid è re suâ sit, probè intelligere videntur, qui non alienâ tantum experienciâ, quæ legendo: sed & propriâ, quæ peregrinando acquiritur, inclarescere satagunt. Duabus namq; anchoris niti, tutissimum est. Nec ullam aliam ab causam Veteres, Sapiaentia patrem usum, matrem autem memoriam esse sinxerunt; quàm quòd viderunt: non posse quenquam in verè sapientem evadere virum: nisi cum lectiõne assiduâ conjungat usum atq; exercitationem. Quod vel solum argumento esse potest: non satis esse, Principem domi etiam optimos historicos nocturnâ diurnâq; versare manu: sed etiam, ut ad exteros populos suscipiat peregrinationes, necessum esse; idq; tantò magis; quantò melius omnia accuratiusq; foris cognoscuntur, quàm domi. Si enim in paterno lare delituerit is, quo de loquimur, tantum sciet quantum ex relatu aliorum fabulisq; cognoscet: ubi nihil penè rarius, quàm verum audire inter assentatorum blanditias, qui plerumq; fingunt

Candida de nigris, & de candentibus atra.

Si verò in peregrino vixerit solo; ipse rebus intererit; ipse videbit; ipse audiet earum exitus. At enim, inquis, pleriq; ex eruditis & heroibus historias maximè adamârunt, adamas sedulò lectitârunt; lectas studiosè commendârunt. Verum dicis, assentior. An verò idèò peregrinationes eos improbâsse opinaris? Erras, & toto (quod dicitur) cælo erras: si opinaris. Tantum enim abest, ut illi, quos mihi nominas, viri, peregrinationes improbârint, aut contemserint, ut potiùs plurimùm semper iis fuerint delectati. De moribus exterorum quod asseris, in patriâ eos cognosci posse: difficile. Quotus quisq; enim est, qui domi se id præstitisse possit gloriari? Iure cum Poëtâ exclamare possum;

Rara avis in terris, nigroq; simillima cygno.

Nec mirum. Nimis magno enim labore, nimis multis opus est vigiliis: temporis verò impendio tanto, quantum vix humana vitæ sufficiat. At si extra solum natale vivas, converserisq; cum iis, quorum mores cognoscere volupe sit, opinione celerius animo insidebunt tuo, & insidebunt firmissimè. Ut enim nihil dicam: ea, quæ à nobis sunt distra longius, vel minui ingenio nostro, vel augeri: certè etiam altiùs animis insiguntur, longè tenacius hærent, promptiusq; occurrunt, coràm qua cernuntur: quàm quæ audiendo, vel legendò domi percipiuntur: adeò ut ipso Apollinis oraculo verius sit, quod Pœta canit:

*Segniùs irritant animos demissa per aurem;
Quàm quæ sunt oculis commissa fidelibus.*

Postrema illa, quæ comprobare tuam siudes sententiam, ratio, etsi alicujus sit momenti, non tamen tanta est, ut propter eam rejicienda videatur esse peregrinatio. Nam non diffiteor quidem, nec diffiteri possum; æquè benè in patriâ, quàm extra eam cognosci Deum posse: addo etiam hoc, librum nature tam obscurè nos, quis & qualis Deus sit, edocere: ut, si Scriptura destitueremur luce, divina nobis essentia atq; voluntas, maximâ ex parte, foret incognita. Sed tamen & illud tu volens nolens fateri cogeris, varia natura miracula, quæ apud exteros occurrunt, longè magis generosissimum quemq; afficere, quàm quæ ante pedes semper jacent: acriusq; permovere, quæ ratione, quàm spectaculo occurrunt quotidiano. Neg, te fugit; ita comparata esse hominum ingenia: ut, quò quod est excellentius, quò divinius, eò ardensiori sciendi plurima teneatur cupiditate. Intuere mihi Origenem: quàm ardens (proh Deum immortalem!) eo in homine fuit, studium; quantum, quàmq; vehemens ingenii æstus, quàm inexplebile discendi desiderium! Nam puerulus adhuc, de gravissimis maximeq; arduis rebus, tam anxie, tam sollicitè querebat; ut Pater, qui summo sepe conatu id ipsum ei dissuadebat, vix ac ne vix quidem, à nimio investigandi studio eum posset retrahere. Tantam tam præcellentis ingenii aciem, non alii modò, sed ipse etiam Pater, adeò fuit admiratus: ut noctu sæpius ad lectum filii accederet, pectusq; ejus, tanquam singulare Spiritus Sancti domicilium osculetur. Tantus est in heroicis quibusq; ingenijs sciendi ardor, tanta cupiditas: tanto impetu ad variarum atq; abstrusissimarum rerum cognitionem feruntur. Ardentissimam autem sitim illam, nulla res, præter peregrinationè, restinguere potest. Nullibi enim plura, nullibi admirabiliora, nullibi utiliora, nullibi jucundiora; quàm in exteris nationibus, cernuntur, audiunturq;. Quibus omnibus probè perspectis; facile, quid ex controversia hac concludendum

dum mihi sit, intelligere possum. Quamvis enim vos paribus votis dissen-
tiatis: ego tamen eorum, qui peregrinationem exquisitis verbis, ratio-
nibusq; firmissimis commendarunt, jure comprobare possum sententiam: com-
probo etiam; & sic statuo: Adolescentem principem non modò sine suo, sua-
rumq; rerum discrimine posse; sed & propter salutem, cum publicam, tum pri-
vatam, peregrinari oportere. Atq; hoc ego Senatus-consultum ad serene-
nissimum principem, patrem deferam: ut posthac quibus modis peregrinatio
institui rectissimè queat, deliberet: matureq;, qua ad filii profectioem ne-
cessaria videbuntur, paret. Deus ter opt. max. ipsum Adolescentem alarum
suarum remigio protegat, custodiat, defendat: faxitq;, ut a vibus bonis abea-
at; melioribus cum exteris populis conversetur; optimis domum revertatur.

PRÆSIDIS EJUSDEM
GRATIARUM ACTIO
ad Auditores.

Quod superest, generosa cohors, flos ipse virorum,
O pralustre decus Divorum, heroïca proles;
Magnifici proceres, nostri bona fulcra Lycei:
Solvimus ingentes submisso poplite grates,
Quòd faciles estis dignati advertere mentes.
Si minùs à nobis sunt singula ritè peracta;
Ætati veniam detis: Juvenilibus annis
Proclive errare est: quemvis facile implicat error.
Proposita est nobis certissima meta laboris;
Judicium ut posthac, solersq; industria crescat:
Spondemus rursus, fideiq; prebendimus aram:
Vester honos semper, nomenq; illustre, decusq;
Et merita aternùm nostro dicentur ab ore.
Vivite & Euboïci transcendite pulveris annos,

Et no.

*Et nostri porrò memores estote; favete.
O pater, ò hominum, divùmq̄, aterna potestas,
O qui perpetuà mundum ratione gubernas;
Da vigeat, crescat, seseq̄, attollat in auras,
Gymnasium hocce novum: clementi id protege dextrâ:
Serva Doctores fidos; fidosq̄, Magistros:
Unde propagentur Musarum & Apollinis artes,
Salvisiq̄, sonent divina oracula Verbi.
Fac immota suis constet Respublica fulcris:
Ut vigeant sancti proceres, sanctusq̄, Senatus.
Tu Schõnaichiden serva, Pater alme, Patronum,
Et sacram quercum; cujus defensa sub umbris
Florescant nostri pralustria tecta Lycæi.*

F I N I S.